

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО МАЛЮНКУ В
ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ
БІРОВ БРІГІТТА РУДОЛЬФІВНА

Студентка ІV-го курсу
Освітня програма: 012 Дошкільна освіта
Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ
Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Бергхауер-Олас Емьовке Ласлівна,
PhD

Завідувач кафедри:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор педагогічних наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2021

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Кваліфікаційна робота
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО МАЛЮНКУ В
ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Біров Брігітта Рудольфівна

Освітня програма: 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник: **Бергхауер-Олас Емьовке Ласлівна**

PhD

Рецензент: **Гаврилюк Ілона Юліївна**

старший викладач

Берегове

2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

AZ ÓVODÁSKORÚAK RAJZFEJLŐDÉSI SAJÁTOSSÁGAI

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Biró Brigitta

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program:012 Óvodapedagógia

Témavezető: **Berghauer - Olasz Emőke**

PhD

Recenzens: **Gavrilyuk Iлона,**

adjunktus

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. МАЛЮВАННЯ І СТАДІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	8
1.1 Загальна характеристика дошкільного віку	9
1.1.1 Фізичний та нервово-психічний розвиток дітей дошкільного віку	9
1.1.2 Розвиток пізнавальних процесів дітей дошкільного віку: сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення, мовлення	10
1.1.3 Особливості розвитку емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку	13
1.2 Малюнки дитини	14
1.2.1 Характеристика дитячих малюнків	15
1.2.2. Малюнок, як механізм елаборації.....	16
1.3 Епохи розвитку дитячих малюнків	18
1.3.1 Характеристика малюнків дошкільного віку	18
1.3.2 Тримання олівця	20
1.3.3 Зображення людини	21
1.3.4 Схема людського організму	23
1.3.5 Зображення будинку та простору	24
1.3.6 Малюнок як метод діагностики емоційного стану	25
II. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	27
2.1. Методи дослідження творчих здібностей у дітей засобами образотворчої діяльності	32
2.2 Тест Гудінафа «Намалюю людину». Особливості його інтерпретації	32
III. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОЇ ГРУПИ	34
3.1. Цілі розслідування, гіпотези	34
3.2 Місце та умови тестування образотворчої діяльності	34
3.3 Метод розслідування	35
3.4 Результати тестування	36
ВИСНОВОК	47
РЕЗЮМЕ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	50
ДОДАТКИ	53

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
I.GYERMEKRAJZOK FEJLŐDÉSÉNEK SZAKASZA	8
1.1Az óvodáskor általános jellemzői	9
1.1.1 Testi, idegrendszeri és mozgásfejlődés óvodáskorban	9
1.1.2 Megismerő folyamatok fejlődése óvodáskorban: érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, képzelet, gondolkodás, a beszéd fejlődése	10
1.1.3 Érzelmi és akarati élet jellemzői óvodáskorban	13
1.2A gyermek rajzai	14
1.2.1.A gyermekrajzok jellegzetességei	15
1.2.2. A rajzolás, mint elaborációs mechanizmus	16
1.3 A gyermekrajzok fejlődésének korszakai	18
1.3.1 Az óvodáskorúak rajzfejlődési sajátosságai	18
1.3.2 A ceruzafogás fejlődése	20
1.3.3 Az emberábrázolás fejlődése	21
1.3.4 Az emberi test sémája	23
1.3.5 A ház- és térábrázolás fejlődése	24
1.3.6 A gyermekrajz, mint diagnosztikai eszköz	25
II. A GYERMEKI RAJZFEJLŐDÉS KUTATÁSAI	27
2.1. A gyermekrajzok vizsgálatának módszerei	32
2.2 A Goodenough emberrajzteszt jellemzői	32
III. RAJZVIZSGÁLAT NAGYCSOPORTOS ÓVODÁSOK KÖRÉBEN	34
3.1. Vizsgálati célok, hipotézisek	34
3.2 A rajzvizsgálat helyszíne és körülményei	34
3.3 A vizsgálat módszere	35
3.4 A rajzvizsgálat eredményei	36
ÖSSZEFOGLALÁS	47
REZÜME (UKRÁN NYELVEN)	49
IRODALOMJEGYZÉK	50
MELLÉKLETEK	53

BEVEZETÉS

*„A gyerek nem azt rajzolja, amit tud,
hanem inkább azt, amit érez.”*

/Florence L. Goodenough, 1926:25. /

A szakdolgozat témája: Az óvodáskorúak rajzfejlődési sajátosságai. Azért esett erre a témára a választás, hogy mélyebben megismerkedjek az óvodáskorúak rajzainak fejlődési sajátosságaival, felkeltették érdeklődésemet a gyermekrajzokkal kapcsolatos vizsgálatok. A témának napjainkban szintúgy aktualitása van, mivel még a rajzolás közkedvelt tevékenysége az óvodáskorúaknak, rajzaik viszont mindent elárulnak gondolatvilágukról, fejlettségükről, érzelmeikről. Fontos, hogy hangsúlyt fektessünk erre a témára, mivel nem minden gyermek a korának megfelelően rajzol, sokan megrekednek egy – egy korszaknál, amit a nevelőnek vagy a szülőnek tudnia kell észlelni és segíteni tovább fejlődni. A gyermekrajzokon kétségtelenül megjelennek a személyiség rejtett szférái, pszichés tartalmak válhatnak nyilvánvalóvá. A gyermek rajzaiból következtethetünk lelki állapotára, akár nehézségeire, problémáira, amit nem mond ki, lehet, hogy lerajzolja. Rajzaiból tájékozódhatunk, és ha szükséges segíthetünk a problémái megoldásában. A szakdolgozat célja elsőként utánaézni az óvodáskorúak testi, értelmi, érzelmi, fejlődésének, megismerkedni a gyermekrajzok jellegzetességeivel, egyéni sajátosságaival, rendszerezni az óvodáskorúak rajzfejlődési sajátosságait feldolgozó elméleteket.

A vizsgálat célja felmérni a nagycsoportos óvodások rajzszintjét, megállapítani, hogy a korukhoz képest hol állnak a rajzfejlődésben, esetleg van e aki leragadt egy-egy fejlődési korszaknál. Tapasztalat során sajnos észleltem, hogy több gyermek leragad egy-egy fejlődési kornál és a rajza nem mutat fejlődést, ennek pszichológiai okai is lehetnek vagy egyéb tevékenységek, amelyek kiszorítják a rajzolást, így szinte csak az óvodában rajzol, vagy a szülők nem fordítanak rá nagyobb hangsúlyt, hogy a gyermek rajzoljon.

A vizsgálat hipotézise, hogy az alakrajzolásnál több gyermek leragad egy bizonyos szinten, magáról az emberi testről nagy fogalomtárral rendelkezik, de ábrázolásnál nem törekszik megjeleníteni, hanem megmarad az általa begyakorolt legegyszerűbb sémánál. A feltételezés a vizsgálati mintára vonatkozik.

A rajzvizsgálat módszere Goodenough „Rajzolj egy embert!” tesztjén alapul. A rajzfelvétel során az instrukció az volt, hogy a gyerekek a kapott lapra grafit ceruzával rajzoljanak egy embert, lehetőleg ne radírozzanak. Torda Ágnes Példatár az emberalak-

ábrázolás és a vizuo-motoros koordináció diagnosztikus értékeléséhez című könyvében megtalálható Goodenough-skála használata, ez alapján vizsgálta meg a rajzokat. Elsőként A vagy B csoportba sorolta a rajzokat. **A** csoporthoz tartoznak azok a rajzok melyeken nem felismerhető az alak, **B** csoportba melyeken felismerhető vagy gyermek elmondása szerint emberi alakot ábrázol. A felismert alakokat négy szempont alapján osztályozta: részletezettség, komplexitás, arányok és motoros koordináció.

A rajzvizsgálat a 3 helyszínen ment végbe, a Gáti Hópehely Óvoda, a Derceni Szivárvány Óvoda, emellett a Beregszászi 10. számú Fenyőfácska Óvoda nagycsoportjaiban. A rajzvizsgálatot 55 gyermekkel végezte el. A rajzvizsgálatot kétszer valósult meg, ősszel és tavasszal, mivel a rajzi fejlődésüket is ki szeretne volna mutatni. A két vizsgálat között hozzávetőlegesen 5 hónap telt el, viszont figyelembe kell vennünk, hogy járványhelyzet miatt, az otthonlét alatt nem biztos, hogy annyit fejlődtek a gyerekek.

Szakirodalom feldolgozása során főként Michael Cole – Sheila R. Cole, Balogh Éva, Mérei Ferenc - V.Binét Ágnes, Vajda Zsuzsanna, Mönks, Tihanyiné Vályi Zsuzsanna, Nagy László, Feuer Mária, Vass Zoltán, Várkonyi Hildebrand és Gerő Zsuzsa, Kárpáti Andrea, Torda Ágnes munkáiból merített. Munkáikból könnyen ment a tájékozódás és az új ismeretek megszerzése. Az óvodáskor jellemzésében nagy segítség volt Michael Cole – Sheila R. Cole, Balogh Éva, Mérei Ferenc - V.Binét Ágnes, Mönks fejlődéslélektan könyvei, melyek bőven kifejtik az óvodáskor fejlődési sajátosságait. A gyermekrajzok kutatásairól Kárpáti Andrea Vizuális képességek fejlődése c. könyvéből tudott meg többet. A rajzok elemzésénél Torda Ágnes Példatár az emberalak-ábrázolás és a vizuo-motoros koordináció diagnosztikus értékeléséhez c. könyve, emellett Feuer Mária A gyermekrajzok lélektanáról c. könyve volt segítségére.

A szakdolgozat első fejezete a gyermekrajzok fejlődésének szakaszait mutatja be. Kitér külön az óvodáskorúak fejlődésének általános jellemzésére. Ezek után a gyermekrajzok jellemzése következik, bőven kifejti a gyermekrajzok jellegzetességeit. Ezután betekintést nyújt a gyermekrajzok fejlődési szakaszaiba, majd rátér konkrétan a témára, az óvodáskorúak rajzfejlődési szakaszaira, a szakaszok sajátosságainak kifejtésére. A második fejezet a gyermekrajzok kutatásaiba nyújt betekintést. Bemutatja a Goodenough módszer jellemzőit, kik fejlesztették tovább ezt a módszert, emellett rámutat hibaforrásaira. Végül a harmadik fejezet bemutatja a kutatás célját, módszereit, körülményeit és eredményeit.

Kitekintés: a megismert tudást kamatoztathatom óvodapedagógusi pályafutásom alatt. Hasznos tapasztalatokat szereztem, melyekkel segíthetem a gyermekek rajzi fejlődését.

I. A GYERMEKRAJZOK FEJLŐDÉSÉNEK SZAKASZA

Az alapján, hogy a gyermek életkora bizonyos szakaszában hogyan ábrázolja a tárgyakat, élőlényeket, jelenségeket, különböző fejlődési szakaszokat állapítottak meg. Többféle felosztás alakult ki a szakirodalmakban. Az egyik legjellegzetesebb felosztás a **Luquet** nevéhez fűződik. Luquet felosztása a gyermekrajzoknak négy fő szakaszát különbözteti meg:

1. Firkálási, avagy a véletlen realizmus szakasza (1-2 év)
2. A kudarcba fulladt realizmus (2-4 év)
3. A sematikus intellektuális realizmus szakasza (4- 8 év)
4. A vizuális realizmus szakasza (8. évtől)

Löwenfeld, az alkotókészség és szellemi fejlődés mentén különböztet meg szakaszokat:

1. Firkakorszak (1-3) (kusza vonalak, longitudinális, kontrollált firkák, körkörös firkák, megnevezett firkák)

2. Presematikus korszak (4-6 év)

3. Sematikus korszak (6-12 év)

Rhonda Kellog, a firkát, mint a vizuális nyelv elsajátításának első és egyik leglényegesebb szakaszát írja le. Négy fejlődési szakaszt különböztetett meg:

1. Motívum szakasz (2 éves korig): alapfirkák begyakorlása, személyiség első lenyomata

2. Forma szakasz (2-3 éves kor): alapfirkák kombinálása diagramokká, kombinátumok.

3. Kompozíciós szakasz (4 éves kor körül): diagramokból és kombinátumokból kialakítja a bonyolultabb formákat, ezek az aggregátumok.

4. Képpalkotó szakasz (3/4-5 éves kor) (Feuer, 2003).

G.Rouma két nagy szakaszra osztja a rajzfejlődését:

A. Előzetes szakasz:

1. Eszközzel való bánás megtanulása.
2. Összefüggéstelen firka.
3. Szándékos firkálás.
4. Véletlen firkanyom értelmezése.

B. Az emberi alak ábrázolása:

1. Az ember séma első megjelenése.
2. Fej-láb séma.
3. A törzs tagolódása.
4. Emberalak szemből.

5. Átmenet a profilba.

6. Profilábrázolás (Kárpáti, 2001).

Widlöcher a következő rajzfejlődési szakaszokat különböztette meg:

1. Firka korszak (1-3 éves kor)
2. Képzetszerű ideovizuális ábrázolás korszaka (3-4 éves kor)
3. Intellektuális realizmus korszaka (5-6 éves kor)
4. Természetszerű (jelenségszerű) ábrázolás vagy szemléleti realizmus (9-15 év)
(Tihanyiné, 2013)

A pedagógia gyakorlatban Widlöcher szakaszolását célszerű követni, az óvodáskor rajzfejlődési sajátosságait legbővebben, legerőteljesebben fejti ki.

1.1 Az óvodáskor általános jellemzői

Röviden tekintsünk bele az óvodáskor jellemzőibe, az óvodáskor az életkori felosztás szerint a 3-6 éves korig terjedő periódust öleli fel. A gyermek ebben a korban egyre jobban kiteljesedik, önállóbb lesz, egyre nyitottabbá válik a világra. Ebben az életkorban jelentős szerepet kapnak az érzelmek, tetteit érzelmei vezérlik. A megismerő folyamatok közül kiemelkedő szerepe van a képzeletnek, fantáziának, melyek segítségével a számára ismeretlen dolgokra magyarázatot próbál adni, fantáziájával kiszínezi a valóságot. Mivel életében döntő szerepet kap az érzelem és a képzelet, így ezen alapul mesészeretete is.

Az óvodás arra tud figyelni és azt jegyzi meg, ami őt érzelmileg megragadta. Így fontos szerepe lesz tevékenységeiben a motiválásnak. Legfőbb tevékenysége a játék, elsősorban a felnőtteket utánozza. A játék útján próbálja átélni azokat az élményeket, számára vonzó felnőtt tevékenységeket, melyek egy gyermek számára a valóságban sokáig elérhetetlenek. Ezt nevezzük szerepjátéknak (Balogh, 2005).

Az óvodás mozgás- és cselekvésigénye nagy, igényli a változatosságot minden téren (Berghauer, 2013). Barátokat választ, de még hosszútávon nem kötődnek egy személyhez, gyorsan változnak a barátok. Ebben a korszakban igénnyé válik a szocializáció, a közösségbe tartozás, meg tanulnak alkalmazkodni a társakhoz.

Képzetele rendkívül élénk. Míg 3-4 éves korunkban a valóság keveredik a mesével, óvodáskor végére kialakul a mesetudat és elkülönül a valóságtudattól (Balogh, 2005).

1.1.1 Testi, idegrendszeri és mozgásfejlődés óvodáskorban

A 3 éves gyermek a gömbölyded formáktól folyamatosan eljut 5-6.életévre a balerina alkatig. Míg 3 évesekre a rövid, vaskos végtagok a jellemzőek, nagycsoport végére a

gyermek átmegy az első alakváltozáson, teste megnyúlik. Óvodáskor végére testsúlyuk kb. 19-20kg, testmagasságuk 110-120 cm. Eltűnik a babaarc, arcuk alsó és középső részének intenzív fejlődése révén. A gerinc csigolyái a csigolyatestekkel az óvodáskor folyamán nőnek össze. A medence csontjai még nem nőttek össze, így kerülni kell a nagyobb terhelést. 6-7 éves korra kialakul gerincoszlopuk kettős „S” alakú görbülete, hát- és ágyéki csigolyájuk kidomborodik, csípőjük középső szakaszában pedig homorulat jön létre. A testük egyre izmosabbá válik. Izmaik hamar kifáradnak, de gyorsan regenerálódnak, így torna alatt ajánlott rövid pihenőket tartani.

Az óvodás gyermek idegrendszere gyors fejlődésnek indul, ennek következtében gyorsan tanul, ám az ismeretek megtartásához sok ismétlésre, gyakorlásra van szüksége. Az idegrendszeri folyamatok közül eleinte a serkentés van túlsúlyban a gátlással szemben, így magyarázható az ilyen korú gyermekek nagy mozgásigénye. Mozdásformái folyamatosan gazdagodnak és változatosabbá válnak. 5-6 éves korra képessé válik mind az egyenletes tempójú, mind a gyorsuló futásra, egyre kitartóbbá, összerendezettebbé válik mozgásuk, ügyességük is egyre nő (Balogh, 2005).

Az óvodás gyermekre 2 mozgásfejlődési zavar jellemző: a hipermobilitás (túlmozgékonyosság) és mozgásgátoltság. A túlmozgékony gyermekre gyors, céltalan mozgások, fejletlen kézügyesség a jellemző, mely együtt járhat a beszéd fejletlenségével is. A hipermobilitás okai elsősorban szociális ártalmakra vezethetők vissza, elhanyagoltságra, szorongásra. A mozgásgátolt gyermek nem elég motivált a mozgásra és ahhoz kapcsolódó cselekvésre. Okai szintúgy szociális ártalmakra vezethető vissza (Balogh, 2005).

1.1.2 Megismerő folyamatok fejlődése óvodáskorban

Érzékelés és észlelés

Az érzékszervek fejlődése óvodáskorban használat közben történik. A fejlődést nagyban elősegíti a tapasztalat. Irányított játékkal nagyban elősegítheti a gyermek érzékelésének, észlelésének fejlődését.

Észlelési folyamatai közül legnagyobb szerepe a látási észlelésnek van. Óvodáskor elején az **érzelmi szinkretizmus** (érzelmi alapú kiemelés) jellemző, míg óvodáskor végére az **értelmi szinkretizmus** jellemző. Előbbiek azt jelentik, hogy míg kezdetben lényegtelen tulajdonságot figyel meg a szemlélt dolgokból, ami őt érzelmileg megragadta, később megfigyelése tudatosabbá, célirányosabbá válik. Nem arra helyezi a hangsúlyt, ami számára érdekes, hanem amit logikusan fontosnak vél. Az óvodás gyermek megfigyelő

tevékenysége nem csak logikusabb, de tartósabb is lesz az évek múlásával. Míg egy 3-4 éves átlag 6 percig képes megfigyelni valamit, addig egy 6 éves több mint 12 percen át szemrevételez egy-egy dolgot.

Az óvodás gyermek időészlelése eleinte kimondottan fejletlen. Bár a "most" fogalmával már tisztában van, de a "tegnap, holnap, később" és az ehhez hasonló kifejezések még nem világosak számára. Ez óvodáskor végére kezd kikristályosodni, fontos fejleszteni ezeknek a kifejezéseknek az értését iskoláskorra (M. Cole, 2003).

3 éves gyermek megkülönbözteti az alapszíneket, képes szín szerint csoportosítani a tárgyakat. Óvodáskor végére képessé válik színárnyalatok megkülönböztetésére is. 5-6 éves korra a tárgyakat képes egyidejűleg szín, nagyság, alak szerint csoportosítani.

A **térészlelés**, tér irányok megkülönböztetése a testkép kialakulásával áll kapcsolatban. 3-4 éves gyermek meg tudja különböztetni a jobb és bal oldalt. Csak ezután lesz képes a külső környezet tárgyainak téri elhelyezkedését meghatározni (Balogh, 2005).

Figyelem

Az óvodáskorú gyermekre eleinte az önkéntelen figyelem a jellemző. Csak arra figyel, ami őt érzelmileg megragadta. Itt kap hatalmas hangsúlyt a motiváció, azaz hangulati megalapozás. Az óvodás gyermek figyelme könnyen fluktuál, elterelődik. Előbbiek miatt egy tevékenység során nem elég egyszer motiválni, hanem újabb és újabb "kedvcsinálással" lehet egyre tovább és tovább fenntartani a gyermek figyelmét. Az óvodás 2-3 tárgy megfigyelésére is képes egy adott idő alatt, később több tárgyra is (M. Cole, 2003).

Emlékezet

Az óvodásra emlékezete szintűgy önkéntelen eleinte, fokozatosan fejlődik. Elsősorban azt jegyzi meg, ami őt érzelmileg leginkább megragadta. Később az **önkéntelen** jelleget felváltja a **szándékos** emlékezet. Itt már tudatosan, akarattal koncentrálnak a gyermek és próbál megjegyezni dolgokat.

Képzelt

Valójában a gyermek képzeletéről akkor beszélhetünk, amikor megtörténik a valóság képi megjelenítése a tudatban, amikor képessé válik ezekkel „belső tevékenységeket” végezni. A képzeleti tevékenység úgy jön létre, hogy a korábban összegyűjtött tapasztalatokat, élményeket, melyeket emlékezetünkben őrzünk, az agy sajátos módon újrendezi. (M. Cole, 2003).

Jellemző az óvodáskorra a **fantáziahazugság**. Ezek lényege, hogy a gyermek érzelmeitől, vágyaitól, indulataitól hajtva, helytelenül, tévesen egészíti ki a valóságról

szerzett képeit, ismereteit. A mese kiemelkedő szerepet tölt be az óvodás képzeletének fejlődésében. **Mesetudatnak** nevezzük, amikor képes a valóságot elvonatkoztatni a mesétől. A nagycsoportosokban élő mesetudat azonban nem gátja annak, hogy adott pillanatban (egy mesét hallgatva) beleélje magát a mesehelyzetbe. Teljes mellbedobással drukkol, segít, tanácsot ad a róka elől menekülő nyuszinak, bár pontosan tudja, hogy amit lát, nem igazi esemény, csupán mese, **kettős tudattal** szemléli. A gyermeki képzelet nem csak a mesében, de egyéb tevékenységeiben is jelentős szereppel bír. Képzeletét aktívan használja a szerepjátékokban, konstruáló játékokban, rajzolás során (Mérei- Binét, 2017).

Gondolkodás

Az óvodás elsőként a gondolkodását problémahelyzetek megoldásának használja. A cselekvő-szemléletesgondolkodástól fokozatosan jut el a szemléletes-képszerű gondolkodás szintjére, majd végül az elvont, nyelvi síkra.

A **cselekvő-szemléletes** gondolkodás szintjén lévő kisóvodás csak azt a probléma helyzetet érti meg, ami cselekvéshez és szemlélethez kötött. A **szemléletes-képszerű** gondolkodás szintjén már elég, ha látja a probléma helyzetet és a fejében végzi el a megoldást.

A gondolkodás a következő gondolkodási műveletek segítségével megy végbe: analízis, a dolgok részleteinek elemzése, pontos megfigyelése, szintézis, a dolgokat egészében, annak minden tulajdonságát komplexen megfigyelve érzékeli, összehasonlítás: analízis-szintézis nyomán összehasonlítást is végez a gyermek. Általánosítás-konkretizálás, ha a gyermekkel észrevetjük, a tárgyak, dolgok, személyek lényeges tulajdonságait, megalapozzuk az általánosítást.

A gyermekre jellemző az **egocentrikus** gondolkodás, hiába tud különbséget tenni önmaga és a tárgyak között, mégis a valóságot csak saját szemszögéből képes megfigyelni. Az egocentrizmus következménye a **decentrálásra való képtelenség**, még nem képes ugyanazon szituációt két szemszögből egyidejűleg megfigyelni. Az óvodáskor évei alatt fokozatosan alakulnak ki a **konstanciák** - nagyság- , szín-, alakkonstancia – melyek a tanulás és tapasztalatok révén alakulnak ki.

A gyermeki világnépek sajátosságai J. Piaget szerint az artificializmus, animizmus, finalizmus és a mágikus gondolkodás. **Artificializmus**, amikor a gyermek azt gondolja, hogy a természeti jelenségeket az ember alkotta. **Animizmus**, a tárgyak megszemélyesítését jelenti. **Finalizmus**, olyan gondolkodási sajátosság mikor a gyermek felcseréli a célt az okkal. **Mágikus gondolkodásról** akkor beszélünk, mikor a gyermek

olyan oksági viszonyokat talál ki, amelyek valójában nem függenek össze egymással (Balogh, 2005).

A beszéd fejlődése

Óvodáskorban a beszéd aktivitása rohamosan nő, főként a társas kapcsolatoknak, kommunikációs helyzeteknek köszönhetően. A beszédfejlődés elképzelhetetlen gondolkodás nélkül és ez fordítva is igaz: minél többet beszél, annál jobban fejleszti gondolkodását. Kisóvodás korban még leginkább **a szituatív beszéd** a jellemző. Ez azt jelenti, hogy csak az adott szituáció résztvevői értik meg mit mond. Szituatív beszéd nagycsoportos korra folyamatosan kontextusos beszéddé fejlődik. Ez már olyan összefüggő beszéd, ami önmagában is értelmezhető. **Kontextusos** beszéd csak akkor alakul ki, ha a gyermek gondolkodása már túlhaladt a cselekvő-szemléletes szinten, tehát gondolkodáshoz nem szükséges konkrét cselekvés. Ennek a fejlődésnek előfeltétele, hogy a minél többet beszéljünk, meséljünk a gyermeknek, gyermekkel. Óvodáskorban találkozhatunk beszédfejlődési zavarokkal, ilyen például a késői beszédfejlődés és kiejtés, beszédritmus zavarai.(pöszesség, hadarás,dadogás) Ilyen esetben a pedagógusnak kötelessége értesíteni a szülőt, hogy forduljanak szakemberhez, kérjék ki a véleményét. Ezeknek a beszédzavaroknak okai lehetnek környezeti ártalmak, frusztrált közlési vágy, mozgásszervi fejletlenség, kedvezőtlen szociális és családi háttér (Mönks, 2004).

1.1.3 Érzelmi és akarati élet jellemzői óvodáskorban

Az óvodáskorú gyermek viselkedésének, magatartásának legfőbb meghatározói az emóciók és az alapvető szükségletek. Ha az óvodás gyermek érzelmileg nem nyílik meg a felnőtt felé, akkor a nevelő nehezen vagy egyáltalán nem tud rá hatni.

A kisóvodás gyermek legjellemzőbb érzelme az ún. funkcióöröm. Örül, hogy cselekedhet és tevékenysége révén környezetében változást tud létrehozni. Az óvodás gyermek érzelmei labilisak, valamint polarizáltak. A labilitás azt jelenti, hogy míg egyik pillanatban boldog és kiegyensúlyozott volt, a másik percben már teljes elkeseredettségbe tud süllyedni. Polarizáltak érzelmei, hiszen rendkívül gyorsan változhatnak egyik végletből (túláradó jókedv) a másikba (sírás-szomorúság) (Mérei -Binét, 2017).

Óvodáskori érzelmek:

- **Intellektuális érzelmek:** örömet jelent számára az alkotás öröme, így például ha megépít egy legó várat. Ugyanígy intellektuális örömet jelent számára a megismerés, ráismerés, felfedezés. Ezeket az érzelmeket általában játék közben éli át.

- **Erkölcsei szociális érzelmek:** Szociális érzelmek szempontjából fontos a barátválasztás. Eleinte azért barátkozik a másikkal, mert annak csinos a ruhája, szép az autója. Nem a külcsín, hanem a belbecs számít nekik, azaz barátjuk legyen pl.: jószívű, kedves, segítőkész.
- **Esztétikai érzelmek:** Az óvodás gyermek a felnőtt mintáján keresztül észreveszi és rácsodálkozik a szépre. Gyönyörködte egy szép virág, egy kellemes dallam. A nevelő feladata, hogy fogékonyra váljon a gyermek az élet értékeire.

Az óvodás akarati jellemzői:

Az óvodáskorú gyermek életében jellemzően beköszönt az " egyedül csinálom" korszak. Önállósulási törekvése egyre nagyobb, egyre határozottabban próbálja saját akarata szerint, egyedül irányítani az eseményeket. Ezek a próbálkozások azonban sok esetben nincsenek összhangban képességeivel, életkori sajátosságaival, ezért gyakran éri őt kudarc. Az óvodás gyermek, ha tervei akadályba ütköznek, kudarcélményt él át, amit életkoránál fogva nehezen visel el. Ez sok esetben hisztis megnyilvánulásokat okoz.

Megjelenik a feladattudat, már nem csak a cselekvés örömeért tevékenykedik, de maga a feladat elvégzése is motiválja. Tevékenységeiben egyre kitartóbbá válik. Megjelenik a szabálytudat, 5-6 éves korban egyre jellemzőbbé válik a szabályokhoz való alkalmazkodás (Mérei -Binét, 2017).

1.2 A gyermek rajzai

A játék és mese testvére a gyermekrajz is, benne is a gyermek képzelete dominál, spontán tevékenységből ered úgymint a játék. A rajz átmenet a nyelv és az írás között, kiegészíti és előrejelzi az írást, gyermek személyiség jegyeit legjobban tükrözi, a gyermek alkotó tevékenységei közül legjobban megfigyelhető. A gyermek rajzai nem gazdag tartalmúak, hanem alkotóiak tapasztalataik hiánya miatt, gazdag tartalmat csupán a felnőttek képzelete magyaráz beléjük.

A gyermekek egyéni eltéréssel 1,5-3 éves korukban kezdenek el rajzolni. A ceruzát először valamilyen botféle játéktárgynak tekintik, eleinte hadonásznak vele, majd felfedezik, hogy ügyeskedni is lehet vele. Rájönnek, hogy nyomot tudnak hagyni vele. Eleinte ez a nyom nyomatéka gyenge, hullámzó (Gerő,2017).

A gyermek rajzainak fejlődési fokozatai:

1. Az első fok a tevékenység gyakorlása. A gyermek firkál, vagyis gyakorolja a mozgásokat, melyek mozgási örömet, tevékenységi örömet okoznak számára. Majd a firkálások újabb elemmel bővülnek, a gyermek kezd jelentést adni firkáinak.

2. Amikor a gyermek jelentéssel ruházza fel rajzait, a rajzolás elsősorban kifejező eszköznél, napvilágra hozza gondolatait, vágyait, ismereteit. A rajzolás gyermeknyelvűvé válik.
3. 3 éves kora körül a gyermek eljut a véletlen realizmus fokára, vagyis firválás közben rájön, hogy valóságos tárgyakhoz hasonlóan tud rajzolni, ettől kezdve szándékosan megismétli az ábrázolást.

A rajzolásban megmutatózó gyermek realizmusát fogyatékos realizmusnak is nevezzük, mert hiányzik a valódi ábrázolás, a részek valódi egysége. A gyermek akképpen ábrázol, ahogyan ő látja és tapasztalja a körülötte lévő dolgokat.

4. Amíg a gyermek a valóság ábrázolásának művészi fokára eljut, át kell haladnia az értelmi realizmuson. Ezen a fokozaton a gyermek aszerint rajzolja le a tárgyakat, amit tud róluk.
5. A gyermekkori rajz fejlődésének utolsó foka a természetes realizmus, amiben rajzai már élethűek, valóság szerint ábrázol. Nem minden gyermek jut el eddig a fokig, vannak felnőttek is, akik itt ragadtak. Jellemző erre a fokra, hogy a gyermek elveszíti a rajzolás iránti szenvedélyét, míg 7-8 éves korában szenvedélyes rajzoló volt.
6. Jellemzővé válik, hogy a gyermek javítani kezd rajzain, felnőttek kritikáit sokszor helybenhagyják. Ez azt bizonyítja, hogy a gyermek felismeri a rajznak valósághoz való viszonyát és érzi, hogy az ábrázoló elem gyengébb, mint a kifejező.

A gyermekek elsőként az élő embert és mellette az állatvilág jól ismert alakjait ábrázolják. Ahogyan a gyermek fejlődik, fő és állandó ábrázolási tárgy, az ember mellett megjelennek más tárgyak is. Általános fejlődési irányt a gyermek neme szabja meg: fiúk áttérnek olyan tárgyakra, melyek az ő mozgásosságuknak megfelelnek, ezek a különböző közlekedési eszközök. A lányok emellett személyeket ábrázolnak, azon kívül a közkezdelt tárgyakat: ház, virágok, játékok, baba (Várkonyi,1996).

1.2.1 A gyermekrajz jellegzetességei

A gyermekrajzok jellegzetes formái a gyermeki önkifejezés fontos termékei. A gyermek értelmi fejlődését követi az ábrázolás és szimbólumhasználat fejlődése. A ceruza és ecsethasználat fejlődése megmutatja, részben elősegíti a finommotoros koordináció és íráskészség kialakulását.

Különböző formák másolási képességének alakulása egészséges gyermekeknél (**Gesell** nevéhez fűződik):

1. 2-3 év: horizontális vonal

2. 3-4 év: négyszög
3. 5-6 év: háromszög
4. 7-9 év: csúcsán álló négyszög, felosztott téglalap

Képi ábrázolás fejlődése:

1. 1-1,5 év: 13 hónapos kor körül jelenik meg a firkálás, kusza vonalak. Mozgás örömeért rajzol, figyel a mozgást és nyomot hagy a papíron. a szétszórt firkák idővel formát öltenek, megjelennek a lengő és körkörös firkák.
2. 2-3 év: A firkálás átmegy tudatos tevékenységbe, jelentést kezdenek adni rajzaiknak, de ez a jelentés még változó lehet. Egyes formák állandóvá válnak.
3. 3-4 év: Óvodáskorban a gyermekek legkedveltebb tevékenysége a rajzolás, kiélhetik kreativitásukat. Körfirkákból kibontakozik lassan az emberi alak. Az ábrázolás lassan fejlődni kezd, ahogyan a gyermek készségei javulnak. A rajzaikhoz érzelmileg gazdag fantázia társul. A gyermek vonalai véglegessé válnak, nem javít rajzain, csak nagyon ritkán (Feuer,1995).
4. 5 éves korra a sémák világosabbá, jelentésük érthetővé válik. A rajzok jól felismerhetőek. Piaget ezt a korszakot nevezi intellektuális realizmusnak, vagyis a gyermek nem azt rajzolja, amit lát, hanem amit tud a tárgyról. A beszéd kezdetekor már meg tudja nevezni a testrészeket, mégis rajzain később jelennek meg.
5. 7-9 éves korra az érzékleti realizmus a természetszerű ábrázolás válik jellemzővé. Azt rajzolja, ami a valóság. Az emberi test formái realiztikusabbá válik. A gyermek megkülönbözteti a rajz jobb és bal oldalát. Jellegzetessé válik a mozgó alakok ábrázolása, megjelenik a perspektíva és téri dimenziók.
6. 10-12 éves kor: csökken a képzeletből való ábrázolás, a rajz megszűnik gyermeknyelv lenni. A gyermek igyekszik a realitáshoz közeledni.
7. 12 éven felül: másolási képesség jelentősen javul, a gyermek tökéletesebben ábrázolja a téri dimenziókat és a perspektívát. Viszont fejlődik a kritikai képessége, így elveszti a rajzolás iránti vágyát. Csak a tehetségesek rajzolnak idősebb korunkban (Vajda, 2014).

1.2.2 A rajzolás, mint elaborációs mechanizmus

A gyermek rajzaiban megjelennek projekciós értékek, mivel megmutatkoznak a gyermek személyiségének főbb jellemzői, a gyermek pillanatnyi érzelmi állapota. A rajzolás és a játék a gyermek 8-9. életévéig projektív jelentőséggel bír. Végzésük

örömforrás a gyermek számára, problémák, konfliktusok megoldására, vágyak, élmények, félelmek kivetítésére, levezetésére, feszültségoldására szolgálnak. A rajzolásnak fontos szerepe van az megélt élmények és kialakult indulatok feldolgozásában. „Játék és rajz egyaránt az élményfeldolgozás valamilyen állomásának reprezentánsa. Az élményfeldolgozás szintkülönbsége elsősorban a feszültség más minőségében nyilvánul: a mozgásban – játékban – nem kiélt feszültségeket a gyermek tovább hordozza magában, míg átformálódva ez a rajzban kifejezésre jut” (Gerő, 2007, 39). Alkotás hatására az élményfeszültség csökkenhet, feldolgozódik, és elháríthatóvá válik a feszültség, ezt nevezzük elaborációs folyamatnak (Vályi, 2013).

A gyermekrajzokon kétségtelenül megjelennek a személyiség rejtett szférái, pszichés tartalmak válhatnak nyilvánvalóvá. Ezért mikor értelmezzük a gyermek rajzait, célszerű több rajzot készíteni vele, hogy bizonyossá váljon, ha létezik valamilyen rejtett probléma (Feuer, 1995).

Vass Zoltán szerint a gyermek rajzába sűrűsödnek az élmény érzelmi elemei. A rajzon látható képi elemek érzelmi képeket fejeznek ki. Vass Zoltán három fontos élményelaborációs mechanizmust különböztet meg Gerő Zsuzsa nyomán: primer elaboráció, feszültségredukció, élménysematizálás.

„„A primer elaboráció az élmény feszültségcsökkenés nélküli újratereztése, a kívánt tárgy (cselekvés) helyettesítése a képpel, esetleg annak társas sikerével.”– Gerő Zsuzsa megfogalmazása alapján (Gerő, 2007, 40). A gyermek rajzaiban megjeleníti, amire vágyik, de vágyai mellett félelmeit is lerajzolja.

Vass Zoltán szerint a „feszültségredukció során a rajzról eltűnik az eredeti esemény, élményáthangolódás következik be, melynek hatására az érzelmi feszültség lírai hangulattá szelídül” (Vass, 2013,672). A feszültség úgynevezett szint és formát kap, amely megváltoztatja a rajz hangulatát.

„Élménysematizálás: e folyamat során az egyedi emlékek és vonások háttérbe kerülnek és inkább a közös elemek kerülnek előtérbe”(Vass, 2013,672). Ez egy olyan folyamat, mely során az indulati feszültség megszűnik, de az emlék felidézhető marad. Az eredeti feszültség átalakul motivációs energiává rajzolás alatt (Vass, 2013).

1.3. A gyermekrajzok fejlődésének korszakai

Első korszak az *alaktalan rajzolás, amorf vonalak korszaka*. A gyermek szabálytalan vonalakat húzogat felfelé, lefelé, papíron vagy bármilyen tárgyon. E vonalak húzása

közben a gyerekek a felnőttek kézmozgásait utánozzák, érzelmi állapotukat fejezik ki közben, erre utalnak a sikongatások, felkiáltások rajzolás alatt. Idővel ezek a vonalak jelentést is kapnak. A megszokott alakokhoz mindig visszatérnek firkálásaikban. Az alakatlan rajzolás a gyermek fejlődésének azon korszakára esik, amikor felfogja már a mozgást és az alakokat, de csak a mozgást képest leutánozni. Élénk testi és szellemi tevékenységeiből kifolyólag a kifejező mozgások sokaságát használják, képesek rajzoló és író mozgásokat felfogni és utánozni. 1-3 éves korban a gyermek már firkál, vonalaknak jelentést ad, de alakot nem tud adni. Kimutatták, hogy az érzelem- és értelemkifejező mozgásoknak lényeges szerepük van az első rajzoló mozgások keletkezésében. Lélektanilag, fontos, hogy a lerajzolt alakoknak semmi közük nincs a tárgyak alakjához, mivel a gyermek belsőleg kialakult képzetét rajzolja le és nem a tárgy valóságos alakját.

A rajzfejlődés második korszaka a *képzetszerű rajzolás* korszaka. Ebben a korban éli ki a gyermek művészkedésének virág korát a rajzolásban. Ez a korszak 3 éves kortól körülbelül 10 éves korig tart. Ezt a kort a *csapongó képzelet* korszakának nevezik a gyermek fejlődésében. Ez a csapongó képzelet feltűnik a gyermek rajzainak változékonyságában. A csapongó képzeletre jellemző, hogy a gyermek nem valóságként ábrázol, alakjait a legképtelenebb vonásokból állítja össze. Mivel szabadon rajzol jellemzőek a természetestől eltérő arányok. Az eltérő arányok utalhatnak a gyermek játékos kedvére, de jellemző, hogy amit ő különösen fontosnak tart azt emeli ki. Rajzolását nem a látszat, hanem a képzelet vezeti. Levinstein a gyermek ezt a törekvését azzal magyarázza, hogy azt rajzolja le a gyermek, amit a tárgyról tud (Kárpáti, 1995).

1.3.1 Az óvodáskorúak rajzfejlődési sajátosságai

A rajz fejlődése már a gyermek etetésénél elkezdődik 8 hónapos korától, ahogyan az étellel is képes nyomot hagyni, ahogyan ujjait belenyomja az ételbe, az oldalra csöppent foltokba és elkezd „formákat rajzolni” az asztalra, etetőszékre. Az étellel való nyomhagyás megelőzi a firkakorszakot (Berghauer-Olasz, 2018).

Az legelső rajzfejlődési szakasz a **firka korszak (1-3 éves kor)**:

1-2 éves kora körül a gyermek mikor kezébe veszi a ceruzát, ráébred, hogy nyomot tud hagyni. A gyermek még marokra fogja a ceruzát, a nyomatéka gyenge, olyan erősen fogja a ceruzát, hogy majd kitörik a hegye. A szem-kéz koordináció még nem fejlett, ezért a kéz vezeti a szemet.

Kellog az alapfirkát a személyiség első lenyomatának nevezi, amelyek begyakorlása 2. életévig tart. A firkák korszakát jellegzetességeik miatt további alszakaszokra osztotta. Az

első a nem szerkesztett firka vagy motívum szakasz. Ebben a szakaszban a gyermek egész testével részt vesz a firkálásban. A rajz spontán játék. A firkák 2-2,5 éves korra jelentést kapnak, ekkor jelennek meg a lengő firkák és körkörös firkák. Kellog felosztása szerint a motívum szakaszt a formaszakasz követi 2 éves kortól 3 éves korig. Diagramokat rajzol, nincs címe a rajzának. A szem vezeti a kezét rajzolás közben, kezd összehangolódni a szem-kéz koordináció. A rajz a lap egy részére korlátozódik, így alakul ki a tömbfirka. Ezután következik a zártfirka, amikor egy mozdulattal próbál megalkotni egy zárt egészet. A formaszakasz második lépcsőfoka a kombinátumok, amikor három vagy több alapfirkát összekapcsol a gyermek. A kombinátumok tele vannak az emberiség szimbólumaival, kereszt, kör, csillag és ezek kombinációi.

Hamarosan megjelenik a címadás, ettől kezdve a rajz kifejező eszköz. Ábrák rendszerint nem hasonlítanak semmihez, de ha megkérdezik, hogy mit rajzolt, megnevezi a firkát.

A firkakorszakot követi a **képzetszerű ideovizuális rajzolás (3-4 éves kor):**

3 éves korra a gyerekek nagyot lépnek előre, felismerik, hogy a foltok, vonalak dolgokat képviselhetnek, megjelenik az ábrázolás szándéka. Kellog szerint először a gomolyag, a cikkcakk, és a spirálfirkákat használják. Megjelenik a mandala, amiből aztán kifejlődik a napábra, majd ebből alakulnak ki az első emberábrázolások is. Érdekelni kezdi őket a tárgyak szerkezete, szenvedélyesen és sokat rajzol ebben a korszakban. 4 éves kor előtt megjelennek az első sematikus alakok. Ebben a szakaszban értelmi fejlődésének megfelelően tagolatlan egészet lát, de rajzolni azt amit lát csak részletről részletre haladva tud (Roth és Vincze).

A 3-4 éves gyermek még nem tudja létrehozni a látott képet a rajzban. Ennek oka, hogy a gyermek nem külső mintát követ, a belső kép viszont hiányos. Nincs meg a viszonyítás és egybetartozás ábrázolásának az az igénye, ami a felnőtt számára egyik kritériuma az ábrázolásnak (Mérei – Binét, 2017).

Ebben a korszakban jelenik meg a juxtapozíció, ami azt jelenti, hogy összefüggés nélkül ábrázol egymás mellett tárgyakat. Jellemző rá az aránytalanság, érintkezés ábrázolásának hiánya, irányok véletlenszerűsége.

Ebben a korszakban alakul ki a személyi stílus és jellegzetesség, amelyek megmaradnak a későbbiekben is (Feuer, 2003).

A képzetszerű rajzolás korszakát követi az **intellektuális realizmus korszaka (5-6 év):**

Ezt a korszakot az jellemzi, hogy a gyermek mit tud a dolgokról, azt rajzolja le. Növekszik a valóság-hű ábrázolás igénye, a juxtapozíció egyre inkább eltűnik a rajzokról. A

sémák világosabbá, jelentésük érthetőbbé válik. Jellemzővé válik a több szempontú ábrázolás, mintha a dolgokat egyidejűleg több nézőpontból lehetne látni. A rajzon látszik előlről a ház, és felülről az udvar az állatokkal és a kertel. (mert a gyermek tudja, hogy az a kerítés mögött udvar is van). A téri ábrázolás még hiányos ezért több szempontból is rajzol. A rajzokhoz érzelmileg gazdag fantázia társul, azt rajzolja, ami őt érdekli. Megjelennek a rajzokon a vágyak és a félelmek is. A tárgyak színét, nagyságát egymáshoz való viszonyát a gyermek fantáziája határozza meg. Az a családtag, akihez több érzelem fűzi, az részletesebben kidolgozott (Mérei – Binét, 2017).

Legtöbb gyereknél megjelennek a mesék és mindennapi események ábrázolása. Erre a korszakra jellemző az írást utánzó firka megjelenése. Az óvodáskor végére kialakul az egyéni rajzstílus, megkezdődik a képalkotás fejlődése az iskolai realizmus felé (Roth és Vincze).

1.3.2 A ceruzafogás fejlődése

A 7-8 hónapos csecsemő megmarkolja a ceruzát, krétát, mint bármi más keze ügyébe eső tárgyat, hadonászik vele, szájába veszi, eldobja. Nem érti a ceruza és papír közötti összefüggést, firkálni még nem tud.

8-20 hónapos csecsemő továbbra is marokra fogja a ceruzát, hegyét ferdeszögben erősen rányomja a papírra. Eleinte a ceruza alatt hirtelen elhúzza a papírt, vagy keze hirtelen megindul a lapon s határozottan kezdődő majd elvesző nyomot hagy a papíron. Később teljes vállöve ritmikus mozgásával, hirtelen mozdulattal lengővonalakat vagy körkörös gomolyafirkát rajzol, amelyet teljesen lapszéléig rajzol, nem tudja megállítani. Ettől kezdve már különböző nyomatékkal rajzol, hol erősen, hol gyengén nyomja a ceruzát a papírra.

20-24 hónapos korban szintén marokra fogja a ceruzát, de az irányítás nagy részét átveszi a mutatóujj, mozgás változatlanul igénybe veszi a vállövet. A mutatóujj használata lehetőséget ad, hogy cikcakk firkákat rajzoljon. Primitív módon képessé válik uralni a papír felületét.

24-26 hónapos gyermek a ceruzát három ujjal tartja, mutató-, középső és hüvelykujjal, merőlegesen a papírra. Többféle ceruzafogást kipróbálnak ebben a korban, de a helyes fogás még kényelmetlen számukra.

2,5 - 4 éves gyermek a ceruzát hüvelyk- és mutatóujjal kezdi vezetni. Biztonságosabbnak érzi, ha a ceruzát a hegyénél fogja. Képessé lesz jól felismerhető alakok ábrázolására.

5-7 éves gyermek begyakorolja az íróeszköz használatát. 7. életévre készségi szinten elsajátítja az íróeszközzel való bánást. Az íróeszközt a legmegfelelőbb helyen fogja. A mozgásvezérlés fokozatosan a mutatóujjra irányítódik. Ez a ceruzafogás lehetővé teszi a precíz, szem vezérelte, változatos vonalformák kialakítását, nyomáserősség akaratlagos és differenciált irányítását (Tihanyiné, 2013).

1.3.3 Az emberábrázolás fejlődése

A firka korszak végén megjelenik az emberábrázolás. Leggyakrabban fej-láb emberke vagy két kör alak összeillesztése a jellemző. Az emberábrázolásnak 3 típusát különböztetjük meg: fejközpontú, átmeneti, törzsközpontú. A fejközpontú rajzok egy fejet ábrázolnak, abból indul ki a kezek és a lábak. Átmeneti rajzoknál megjelenik a törzs, a kezek a fejből, a lábak már a törzsből indulnak ki. Törzsközpontú rajzoknál már megjelenik a nyak, a végtagok a törzsből indulnak ki. 3-4 éves korban azt rajzolják meg, ami a legfontosabb: fej, szem, száj, orr, törzs, láb, kar. 4 éves kor körül jellemző az arányeltolódás: nagy fej, szem, száj, orr, fül, kis törzs, hosszú kar, rövid láb. 5 éves korban megjelennek újabb elemek az emberalakon: haj, nyak, ujjak, ruha, valamint minél arányosabb kivitelezésre törekednek. A felöltöztetés az alkalmazkodás jelzője, megjelenik a szocializálódás, az öltöztetéssel különítik el a nemeket.

5-7 éves korú gyermekeknél a lap 70-80%-át kitöltő emberalak a jellemző, az egocentrikus gondolkodás csökkenésével, 7-9 éves korban az emberalak mérete is folyamatosan csökken. 6 éves korban az emberrajzok ismérvei bővíthetnek: haj differenciáltabb ábrázolása (szalag, díszek, stb.), homlok, szemöldök, szempilla. Kísérleteznek a profilrajzzal, testrészek aránya tovább javul. 6-7 éves korig szembenálló, „homlokrajzok” a jellemzőek. A kéz, az ujjak a tenyér megrajzolásával sok gyermeknek gondja van. 6-7 éves gyermekek a felöltöztetésben nagyot lépnek előre: díszítéssel sokat időznek, lányok királylányokat, hercegnőket rajzolnak és azokat díszítik, míg a fiúk lovagokat, katonákat, királyokat rajzolnak (Tihanyiné, 2013).

A gyermek a rajzain azt emeli ki ami számára fontos, ezt nevezzük érzelmi szinkretizmusnak. A hozzájuk közelálló családtagokat például nagyobbak rajzolják vagy őket helyezik a középpontba. Érzelmi szinkretizmust követi az értelmi szinkretizmus, amikor azt rajzolja, amit tud a dolgokról, személyről (Balogh, 2005).

A rajzolt emberalakokból körülbelül 10 éves korig következtetéseket lehet levonni a gyermek intellektuális szintjére. Erre épül Florence Goodenough emberajz-tesztje. Az emberábrázolás fejlődését két szakaszra osztják: presematikusra (4-6 év) és sematikusra (6-

10 év). Ekképpen az óvodáskorúak rajzfejlődési sajátosságait a presematikus szakasz foglalja magába. Az emberről alkotott fogalmak meglétét nem mindig tükrözi a rajz. A gyermek sokkal többet tud az emberről, az emberi testről, mint amit megjeleníteni képes. Rajza úgynevezett ideoplasztikus ábrázolás, vagyis nem egy embert, hanem egy képzetet rajzol le. A legjellegzetesebb arányeltolódások a nagy fej, nagy szemek, nagy száj, ha rajzol orrot, az aránytalanul nagy, nagy fülek, hosszú karok, de viszont rövid láb.

4 éves kortól válik legkedveltebb témává az emberrajzolás. Míg 3-4 éves korban 5-6 testrészt rajzoltak meg, 4-5 éves korban 7-re emelkedik. Leggyakrabban megjelenő testrészek: a fej, szem, láb, kar, száj, orr. A fiúk a törzsarány és végtagok pontosabb csatlakozásában a jobbak, míg a lányok az arc részletes kidolgozásában.

Százalékosan a 4 évesek emberábrázolása a következőképpen nyilvánul meg: fej: 99%, láb: 98%, szem: 96 %, törzs: 82%, kar: 75%, száj : 69%, orr: 58%, végtagok összefüggése a törzssel : 57%, ujjak: 43%, törzs helyes aránya: 42%, ruha: 28%, fej helyes aránya: 20%, szemöldök, szempilla: 10%, kézfej: 9%, kétdimenziós ábrázolás: 3% (Feuer, 2003).

Az egy dimenziós rajz a gyermek hibás térbeli megfigyeléséből és az egyszerűsítésre való törekvéséből származik. Az ember kezét, lábát, száját, orrát, szemét, ujját egyetlen vonással rajzolja meg, a test iránya hosszúkás. Könnyen és gyorsan fejlődik ki a kétdimenziós ábrázolás, mikor a gyermek már nem elégszik meg a hosszúkás alakok és tárgyak egy vonású rajzolásával, hanem azokat két párhuzamos vonással jelöli meg. Ahhoz, hogy a gyermek háromdimenziósan tudjon ábrázolni már magasabb intelligencia szükséges, van, aki magától el sem jut erre a szintre. Háromdimenziósan már figyelembe kellene venniük a látszatot, az alakok és tárgyak térbeli egymáshoz viszonyított elhelyezkedését. A harmadik fok volna, hogy a gyermek a közelebb levő tárgyakat nagyobbaknak, a távolabbiakat kisebbeknek rajzolja a látszat alapján. Egydimenziósan a gyermek két egymás mellett álló alakot egymás után rajzolja le, kétdimenziósan egymás mellé rajzolja az egymás mellett levő személyeket, úgy, hogy az alakok többé-kevésbé fedik egymást, de az alakok egyforma nagyok. Háromdimenziós lenne, amikor az alakok nagysága a távlat szerint csökken. De a háromdimenziós ábrázolás megjelenése csak a szemléleti realizmus korszakára jellemző (Nagy, 1905).

5 éves korban a figurák változatlanul mozdulatlanok. E kor jellegzetessége, hogy nyitott törzsű alakokat rajzolnak gombokkal, ez a ruházat első jelzése lenne. Ez egyben a szocializációs folyamat része, mivel megtanulják, hogy nem illik ruha nélkül mutatkozni és egyben a nemi különbségek ábrázolásának kezdeti szakasza. Megjelennek a mesebeli alakok ábrázolás, tündérek, lovagok, királyfik. Leggyakrabban megrajzolt jegyek a nyak,

ujjak, fej arányainak javulása, ruha megjelenése a 4 éves teljesítményen túlmenően. A fiúk a fej-törzs arányok ábrázolásában, a lányok a haj ábrázolásában és pontos vonalak csatlakozásában fejlődnek. Százalékosan az 5 évesek emberábrázolása a következőképpen nyilvánul meg: fej:100%, láb: 100%, szem: 98 %, törzs: 93%, kar: 92%, száj: 89%, orr: 86%, végtagok összefüggése a törzssel : 81%, ujjak: 73%.

6 éves korra belépnek a sematikus emberábrázolás szakaszába. Ebben a korban 9 testrésszel ábrázolják az embert. Új elemként jelenik meg a fej és törzs között a nyak ábrázolása, a ruházat gazdagodik. A kor jellegzetessége a lámpaember, amely kisfejű és nagyon hosszú törzsű alakot jelent. A rajzokon helyzeteket ábrázolnak, de cselekvés nélkül. 6 évesek teljesítményei javulnak, ezek megmutatkoznak a vonalak jó csatlakozásában, a haj precízebb ábrázolásában, a végtagok kétdimenziós ábrázolásában, megjelenik a homlok és az áll. A fiúk a kézfej kidolgozásában javulnak, a lányok az arcrészletek jobb elhelyezésében, de az arcon tükröződő érzelmeket még nem tudják ábrázolni (Feuer, 2003).

1.3.4 Az emberi test sémája

Az emberi test ábrázolásának kifejlődése igen érdekes, először meztelen alakokat rajzolnak, csak lassanként öltöztetik fel őket a gyerekek. Kezdetben furcsán, csak egyes ruhadarabokat rajzolnak le, nem igazán öltöztetik fel a testet. Például, csak kalapot rajzolnak az alak fejére vagy kardot a kezébe. A legtöbben eleinte a kabátból csak a gombokat rajzolják meg. Eleinte a női és férfi alakokat is ugyanúgy ábrázolják. Először csak kiegészítőben tűnik fel a változás, például férfi kezében kard, nő nyakában nyaklánc. A természetbeli különbség csak fejlettebb fokon jelenik meg. A lányok hamarabb ruházzák fel a női alakokat, mint a fiúk.

A gyermek az emberalakot mindig homloknézetből rajzolja, majd későbbiekben tér át az oldalrajzra. Maga az átmenet homlokrajzról oldalrajzra nagyon érdekes folyamat. Ilyen átmeneti alakok például, mikor a fej már oldalrajz, de az arcon még ott van mind a két szem, sőt egy hatéves gyermek rajznál még az orrot és száját is rárajzolta, úgy hogy az embernek két orra és két szája van. Általános tény, hogy az emberek és állatok oldalrajza a gyerekeknél legtöbbször balra néz.

Streitmann Antal kisdédóvókból és népiskolákból gyűjtött rajzai alapján az emberi alaknak három fejlődéstani típusát különböztette meg:

1. a velünk szemben álló emberi alak meztelen és mozdulatlan típusa,
2. a velünk szemben álló emberi alak ruházott és mozdulatlan típusa,

3. az oldalvást álló emberalak ruhával ellátott s mozgó típusa (Kárpáti, 1995).

1.3.5 A ház- és térábrázolás fejlődése

1-2 éves korban a kezdenek el gyermekek firkálni. A firkálás úgynevezett **funkcióöröm** számukra, mivel a mozgás öröme vezérli őket. 2-3 éves korban jelentést kezdenek tulajdonítani a rajzaiknak.

Jellemző erre a korszakra a nagyfokú aránytalanság, az érintkezés alkalmazására a gyermek nem képes, az irányok gyakran véletlenszerűek. (a tető a ház belseje felé van rajzolva) Ezt nevezzük **juxtapozíciónak** (a tárgyak bármilyen elrendezésben érvényesek, viszonyítás nélkül). A jelentés asszociatív, bármikor megváltoztatható. 3-4 éves korban megjelenik az ábrázolás szándéka. A gyerekek a hozzájuk közel álló dolgokat próbálják meg először ábrázolni. Jellegzetes sémák: ember, nap, növény, állat, ház. Kb. 4 éves kor előtt jelennek meg az első felismerhető házformák. A gyerekek ismerik az alapelemeket, így ajtót, ablakot és néha tetőt is rajzolnak a házra. Az épület önállóan áll, utat, kerítést, talajt nem rajzolnak hozzá, így az „lóg a levegőben”. Háromtól öt éves korig a gyerek nem külső minta, hanem belső szemléleti kép alapján rajzol. Ebben a korban az **intellektuális realizmus** tükröződik, nem aszerint rajzolja, amit lát róluk, hanem amit tud az adott tárgyról. A tárgyak átlátszóak (**transzparencia**) pl. a ház falán keresztül látszik, hogy mit csinálnak a házban az emberek. További jellemzőihez sorolhatjuk, hogy az eseményláncokat szalagszerűen ábrázolja. Ezt a korszakot követi az úgynevezett **szemléleti realizmus**, a valóság-hű ábrázolás korszaka, amikor azt ábrázolja, amit lát. A házak tetején hamarosan megjelenik a kémény, a belőle gomolygó füst, növekszik az ablakok száma és a tető kidolgozása egyre formakifejezőbb lesz. A gyerekrajz sokáig kétdimenziós, „fent” és „lent” támpontok között függőlegesen rendezi a házakat, fákat és embereket. A gyermek a mélység és az előtte-mögötte viszonyok kifejezésére bevezeti a több szintű ábrázolást. Megrajzolja a „lent” vonalat, s elhelyez rajta bizonyos elemeket (ház, fa, kislány). A közel-távolság jelzések próbálgatása közben tanulja meg a tárgyak téri ábrázolását (Berghauer, 2013).

1.3.6 A gyerekrajz, mint diagnosztikai eszköz

A gyerekrajzok tanulmányozása napjainkban nagyon elterjedt, mivel ha jól megfigyeljük a gyerekrajzokat, megismerhetjük a gyermek belső világát. A gyermekek rajzai egyenként saját ábrázolási móddal rendelkeznek. A gyermek rajzainak elemzése nem könnyű, mivel személyisége folyamatos változások alatt áll (Roth és Vincze).

A diagnosztika fontos eszköze a projektív rajz. A projektív rajzok szabadon, irányítás nélkül készült rajzok, ahol a gyermek kifejezheti önmagát, megmutatkozik személyisége, külvilágról való elképzelése, véleménye (Vass, 2013).

A rajzelemzés főbb szempontjai:

- Hangulatok, benyomások a gyermek viselkedése alapján;
- Rajzolás közbeni test-és fejtartás, test dőlése;
- Lap helyzete a test középvonalához viszonyítva;
- Ceruzafogás, nyomaték, ujjak helyzete;
- Folyamatosan alkot, vagy közben beszél;
- Radírozások gyakorisága, előfordulás helye;
- A lerajzolt alak mérete, elhelyezkedése a lapon;
- A lerajzolt alak miben más a valóditól;
- Egyetlen rajzból nem lehet megítélni a gyermek szellemi képességeit;
- A firka korszak elhúzódása jelezheti az intelligencia fejletlenségét;
- Léteznek a gyermek sajátos stílus jegyei, amelyek előbukkannak a rajzain.

A családrajz szintén fontos diagnosztikai eszköz. Több típusa van. A „Rajzolj egy családot, olyat, amelyet te elképzelsz!” módszert másik család módszerének is nevezik. De kutatók megállapították, hogy a gyermek mindig a saját családját rajzolja le. Fontos feltenni a következő kérdéseket a gyermeknek: Ki a legkedvesebb a családban, ki a legkevésbé?, Ki a legboldogabb, ki a legkevésbé? Miért? A válaszok értékes információkat árulhatnak el a gyermekről.

Másik típusa a családrajznak egy megváltoztatott családrajz, amelynek egyik típusa az állatrajz, ahol állatként ábrázolja a gyermek a családját, ezek a rajzok is hordoznak érdekes információkat. Másik típusa a megváltoztatott családrajznak az anya-gyermek rajz, amiből szintén következtethetünk az anya és gyermek kapcsolatára.

Az egészséges gyermek rajzaira jellemző a szoros kapcsolat a családtagokkal, vagyis közel vannak egymáshoz a rajzon, az alakok közelsége utal a kapcsolat erősségére. A hiányzó testrészek, arctalanság, elfordulás, negatív arckifejezések az elkülönültség, negatív jelzéseket tükröznek (Vass, 2001).

II. A GYERMEKI RAJZFEJLŐDÉS KUTATÁSAI

A neveléstörténeti kutatásoknál századforduló környékén elkezdték használni a gyermekrajzot, mint intelligencia tesztet. Miért kezdték a pszichológusok a századforduló óta a rajzfejlődés szakaszait a szellemi fejlődéssel párhuzamba állítani? Egyértelmű válasz lenne, hogy az 1920-as és 1930-as években széleskörűen kezdték el alkalmazni az óvodások és iskolások körében a rajzteszteket, ennek kapcsán megnőtt a rajztanítás tekintélye, mivel kiderült, hogy a fogalmi gondolkodást is fejleszti a rajzolás, nemcsak a spontán alkotási vágy kiélését. De sajnos kiderült, hogy erről szó sincs, mivel nyilvánvaló, hogy a vizuális nevelésnek nem volt nagy szerepe a közoktatásban. Azért alkalmazták a rajzoltatást, mivel a gyerekek, még nem tudtak írni-, olvasni. De hatással voltak mégis ezek az eljárások a pedagógiára, mivel az értékelési rendszerük a fejlesztő program irányát sugalmazta az óvodákban és iskolákban, ezzel a technikai rajzkészségek kialakításának szükségességét hangsúlyozták a művészeti tárgyak oktatási tervében.

Az egyik legelső rajzteszt, ami máig használt a *Goodenough „Rajzolj egy embert!”*-teszt. Florence Laura Goodenough egy különleges képességekkel rendelkező nő volt, fejlett IQ-val, ennek köszönhető valószínűleg, hogy kutatásai is erről szólnak. Tanára Lewis Terman, a híres intelligenciakutató „briliáns elmének” nevezte, hiszen az 1900-as években kevesen szereztek PhD fokozatot, pláne nem nők. Florence egész életét a kutatásainak és a tanításnak szentelte. *Florence L. Goodenough 1926-ban mutatta be vizsgálatainak eredményeit.* 3593 emberrajzot elemzett, 4-8 évesek rajzait, hogy megbizonyosodjon róla, milyen kapcsolatban van a rajzszintjük a szellemi fejlődésükkel. Rajzszinten az emberfigura valóság-hűségét, az emberalak minél részletgazdagabb ábrázolását tűzi ki feladatul. A gyerekek egy rajzot készítenek, ezt elemzi ki a pedagógus, pontozva az arc-, testrészek meglétét vagy hiányát, ábrázolásuk minőségét. Ehhez táblázatot készítenek, melyből kikereshető a rajzkorának megfelelő életkor és megállapítható, hogy a gyermek teljesítménye átlagos, gyenge vagy kiemelkedő korához képest.

Ezt a tesztet *Dale B. Harris* 1960-ban továbbfejlesztette, 3000 rajzot, 3-9 évesek alkotásait vizsgálta meg. Kibővítette a feladatokat egy „Rajzolj egy nőt!” és „Rajzold le önmagadat!” tesztfeladattal. Szerinte Goodenough alapkonceptiója helyes miszerint **az intelligencia fejlettsége a fogalomalkotó készség fejlettségével is kifejezhető**, de úgy vélte, hogy a fejlett intelligencia kritériumai a következők:

1. felismerni a hasonlóságokat és különbségeket,
2. absztrahálni (kiemelni a lényegét), osztályozni ezeket,

3. általánosítani, azaz egy tárgyszó tulajdonságai lapján a megfelelő csoportba sorolni.

Harris szerint ezek a műveletek a fogalomalkotásnak is alaplételei, szerinte a fogalmakat leképező gyermekrajz tükrözi a gyermekben kialakult fogalom gazdagságát, árnyaltságát, összetettségét, vagyis a fejlettségi szintjét (Kárpáti, 1995).

Goodenough módszer hibaforrásai. Az 1920-as években a pszichológiai tesztek nem voltak elterjedtek, úgymond gyermekcipőben jártak. Továbbá a megjelent intelligencia tesztek túl bonyolultak voltak, mivel Goodenough módszere gyors és egyszerű volt, nagyon elterjedt. **A probléma az lenne vele, hogy nem ismerte fel, hogy a rajzszívnál más tényezők is befolyásolják, nem csak az intelligencia szintje a gyerekeknek.** W.Sehringer heidelbergi gyermekrajzokkal foglalkozó professzor több mint 58 olyan publikációt nézett át, ahol a Goodenough-teszt és más intelligenciamérések voltak összevetve. Megállapította, hogy a rajzkvóciensek akár 24 órán belül is megváltozhatnak, így az RQ nem egyenlő az IQ szinttel.

A hiányosan részletezett rajzok okai lehetnek a részképességek (finommotorika) megkésett fejlődése, tesztellenállás, egyszerűen nincs kedve hozzá a gyermeknek, ezen kívül szituatív tényezők is befolyásolhatják a rajzokat, mint például fáradtság, vagy az egyik legjellemzőbb a pszichológiai problémák (Vass, 2019).

A **Goodenough – Harris tesztek** máig népszerűek, lényeges kiemelni, hogy egy rajz alapján nem lehet a gyermek intelligenciájáról következtetéseket levonni. Rhoda Kellog újabb vizsgálatot végzett, hogy bebizonyítsa a Goodenough koncepció tarthatatlanságát, 2500 gyereket kért meg, hogy öt egymást követő napon rajzoljanak egy embert. A Goodenough-skála alapján az értékelt rajzok intelligencia kora 50%-ban is változott. **Kellog bebizonyította, hogy külső tényezők is hatnak a gyerekekre rajzolás közben, mint például a fáradtság, klinikai környezet, rajzeszköz kevésbé vonzó volta, vizsgáló pszichológus jelenléte.** Az is kiderült, hogy a gyermek nem biztosan a fejében kialakult emberképet veti papírra, hanem sémákat kombinál, az általa begyakorolt saját firkákból kifejlesztett rajzi elemeket vagy tanult ábrázolási módot. Kellog nem veti el a kapcsolatot intelligencia és szellemi fejlődés között, viszont szerinte a firkákat kell megfigyelni, amik akár megmaradnak későbbi korokban, 3-4 vagy 5 éves gyermek is csak firkákat produkáló, alakzatok nélkül rajzol, a képalkotás bonyolultabb szintjére nem törekvő gyermek munkáit megfigyelhetjük, esetleges szellemi elmaradás kiszűrése érdekében (Kárpáti,1995).

Rubin Schachter és Ragins 4-12 éves gyerekekkel készített egymást követő két napon át emberrajzokat, majd egy hét múlva megismételte a rajzteszteket. Megállapította, hogy a rövid időkülönbséggel készült rajzok jobban hasonlítanak, mint a később készültek. Emellett a kapott eredmények alapján arra a következtetésre jutottak, hogy a 4 és 8 évesek rajzai leginkább változatlanok, viszont az 5 és 10 évesek rajzai a legkevésbé hasonlítanak. Viszont az is bebizonyosodott, hogy nagyok az egyéni eltérések, miszerint vannak, akik mindig ugyanazt rajzolják, míg mások teljesen eltérő embereket (Vass, 2013).

Meg kell említeni a rajzteszteknel E. M. **Koppitz** „*Emberalakrajz tesztjét*”, aki 1856 rajzot készített 5-12 éves gyerekekkel. A Goodenough-skála korszerűsítésével 30 fejlődési kritériumot fedezett fel, ezeket életévenként 4 kategóriába sorolta: elvárható, átlagos, nem túl szokatlan, kivételes. Értékelési rendszerében egy-egy rajzfejlődést mutató jegy, új elem megjelenése bizonyos korban kivételes majd későbbiekben átlagos minősítést kap, így alakul ki a rajzoló teljesítményének szintje. A teszt különlegessége, hogy **Koppitz a gyermek személyiségére illetve kedélyállapotára is következtetni próbál**. Úgynevezett **fejlődési és érzelmi indikátorokra** helyezi az alapot. A fejlődési indikátorok a fejlődési elmaradásra az érzelmi indikátorok a neurotikus zavarokra utalnak. Miért maradtak ki bizonyos testrészek, miért átlagtól eltérő a testmérete. 76 jó képességű, jó családi körülmények között élő és ugyanennyi problémás családi körülmények között élő gyermekek rajzát vizsgálta meg. Ezeket a jegyeket főként a második csoport rajzain fedezte fel. Ebből **kifolyólag a rajzot, mint érzelmi sérüléseket, idegrendszeri problémákat diagnosztizáló eszközt próbálja használni**.

A rajzi intelligenciatesztek tanulságai:

1. *Nem lehet egyetlen rajzból vagy kevés számú időközönként készített munkákból megállapítani a gyermek szellemi képességét, rajzi tehetségét.* A szellemi képességek megítéléséhez átfogó vizsgálatok sora szükséges, a rajzi tehetség megítéléséhez pedig a rajzsorozatok alapos összehasonlító elemzése.
2. *A gyermek rajzfejlődése nem lineáris,* gyakori a visszatérés egy-egy régi megszokott sémához.
3. *A részlet gazdag rajz* valószínűleg jó megfigyelőkészség eredménye, de ezzel ellentétben nem jelenti azt, hogy egy *részletszegény rajz* egy nem jó megfigyelő munkája, lehet esztétikus és nagy kifejezőerejű alkotás is, gondos motívumválogatás eredménye.
4. Az intelligencia fejletlenségét jelezheti a *firkakorszak lehúzódása*.

5. Az *élethű ábrázolás* a technikai és nem a művészeti jellegű rajzkészség kritériuma. A tanítás az iskola feladatát, nem következnek szervesen a gyerekek rajzfejlődéséből.
6. A gyermekrajzok értékelésekor figyelembe kell venni az *univerzális jegyeket* (egyetemes fejlődési jellemzők), *kulturális sajátosságokat* (az oktatás, a környezet hatását) és az *egyéni stílusjegyeket*.

A fejlődési és érzelmi indikátorok elkülönítési megbízhatóbb ebből a szempontból, mert ezek a vizsgálatok a háttérben húzódó érzelmi problémákra is rávilágítanak (Kárpáti, 1995) Az emberrajz-teszt három alaptípusát különítik el, melyek Florence L. Goodenough, Karen Machover és Elisabeth M. Koppitz nevéhez kötődnek.

Az emberalak értelmezésével elsőként Goodenough (1926) foglalkozott, ő a kognitív érettséget próbálta egységbe hozni a rajzi fejlődéssel.

A „Rajzolj egy embert!” teszttel Machover is foglalkozott 1949-ben. Goodenough munkájával szemben ő felnőtteket vizsgált pszichoanalitikus nézőpontból. Később a két teszt külön fejlődött, a Goodenough módszer viszont megmaradt a gyerekek intellektuális vizsgálatánál, de később más korcsoportnál is használták ezt a tesztet. Sehringer a tesztet inkább csoportok összehasonlításában ajánlja használni, mint egyéni diagnosztikában.

A *Goodenough-emberrajz* tesztet Porkolábné a tanulási zavarok korai felismerését célzó komplex szűrővizsgálatban alkalmazta 30 óvodai nagycsoportos gyermeknél. A vizsgálat célja a különböző lemaradás okainak feltárása. (Porkolábné, 1987)

A *Goodenough* módszert felhasználta fel a gyermekrajzok fejlődésének vizsgálatában Kárpáti Andrea a *Vizuális képességek fejlődése* c. könyvében. 1959-61-es tanévben végeztek vizsgálatokat Budapest több óvodájában és általános iskolájában. Vizsgálat célja, hogy más társadalomban élő, más nevelési hatásnak kitett gyerekek teljesítménye között milyen különbségek állnak fent. A számtani középértékek alapján a magyarországi 4-5 évesek teljesítménye 3 ponttal magasabb az amerikai gyerekekhez viszonyítva (Kárpáti, 1995).

Karen Machover az emberrajz próbát projektív vizsgáló eszközként használta fel. Karen Machover nevéhez fűződik a **Machover-féle** emberrajz-teszt. 1949-ben jelent meg. Ez a módszer a személyiség egészéről ad megfigyeléseket. Főként felnőtteknél alkalmazzák, egészséges és megbetegedett embereknél egyaránt a személyiség szerkezetének jellegzetességeit mutatják be. (Vass, 2011)

A Machover-féle emberrajz instrukciója, hogy rajzoljon egy embert, majd egy ellenkező nemű alakot. Majd ezután következik egy asszociációs vizsgálat, miszerint a rajzolt

személyről meséljen egy történetet, mint egy regény szereplőjéről. A vizsgálatvezető közben felteszi kérdéseit a rajzzal kapcsolatban (Vass, 2013).

Magyarországon az *1960-as* évektől általánossá vált a Goodenough módszer használata. De hibaforrásaiból kifolyólag Vass Zoltán nem ajánlja napjainkban a használatát a rajzelemzési intézetben, napjainkban a Koppitz-féle rajztesztet részesítik előnyben a jobb megbízhatóságból kifolyólag. Mivel Koppitz elkülöníti a fejlődési és érzelmi indikátorokat, így ennek fényében következtet a rajzokon feltűnő elemek okára, ami nem biztosan egyenlő az értelmi fejlődés elmaradásával.

Hárdi István vezette be a „**Dinamikus rajzvizsgálatot**” (DRV) a Goodenough módszer által módosított alakrajz vizsgálatát, melyet a pszichiátriai betegek állapotkövetésére használt. 1956-ban jelent meg, kétszer dolgozta át, elsőként 1983-ban, majd 2002-ben adta ki könyv formájában. A módszer lényege: rajzsorozatok összehasonlító vizsgálata. A teszt instrukciója, hogy rajzoljon a vizsgált alany egy embert, egy teljes alakot. Olyat, amelyet szeretne, amelyet tud. Ha befejezte az első rajzot, megkérjük, hogy rajzoljon egy ellentétes nemű alakot. Rajzolás alatt figyelni kell a viselkedését, mennyit radíroz, milyen nemű személlyel kezdte a rajzot, változik-e az ábrázolási séma. A rajzvizsgálat végén meg kell kérdezni mit ábrázolt. Az értékelésnél 4 szempontot kell figyelembe venni:

1. az adott minőségi sajátosság csak az egyik alaknál jelenik meg (ez az adott vonás főként jellemző a személyre),
2. adott minőségi sajátosság csak a saját nemre jellemző alaknál lép fel (saját személyiségre utal ez a jel),
3. adott minőségi sajátosság a másik nem alakjában jelenik meg (a másik nemhez való viszonya mutatkozik meg),
4. adott minőségi sajátosság mindkét alak ábrázolásában megjelenik (a vonatkozó jel az adott személyiség sajátos jegyei).

Ezen kívül értékelési szempontok a rajzolt alakok nagysága, testtartása, nemenkénti sorrendje, az ügyesség értékelése, az alakok téri elrendezése, arányok, vonalvezetés, alakok helyzete, perspektíva, a rajz konzisztenciájának megítélése. (jó konzisztencia: nincs gyermeki vagy állati rajzelem, rossz konzisztencia: realitáshoz alkalmazkodás gyengesége.) (Dudásné, 2015)

Modern rajzvizsgálati módszerek közé soroljuk Rosenberg „Rajzolj egy embert” tesztjét. Az instrukció, hogy rajzoljon egy embert, 2 lapot kap, az egyik közüle másoló lap. Ha elkészült az alak, újra kap 2 lapot, amire az ellentétes nemű személyt kell lerajzolnia.

Majd ha elkészültek a rajzok, el kell venni az eredeti rajzokat, a másolatokat pedig visszaadni, amin bátran javíthat, teljes szabadsága van a változtatásra a rajzon, az elrontásra, kitörlésre, áthúzásra, bármire, amit jónak lát. A Rosenberg-féle emberrajz-teszt E. Hammer nevéhez fűződik, 1958-ban jelent meg (Vass, 2013).

2.1. A gyermekrajzok vizsgálatának módszerei

Három módszer ismeretes a gyermekrajzok vizsgálatánál. Az első a *tömeges megfigyelések módszere*. A módszer úgy zajlik, hogy a nagy számmal összegyűjtött rajzokat bizonyos szempontok szerint csoportosítják, a csoportosítások eredményét számadatokban fejezik ki. Ezt a módszert alkalmazták Sully, Lukens, Levinstein műveiben. Levinstein eljárása például a következő volt: 3-13 éves gyermekek rajzoltak emberalakokat. 2000 rajzot gyűjtött és hasonlított össze. Különválasztották a fiúk és lányok rajzát, ezután összeállították az adatokat életkoronként, nemek szerint a következőkre nézve: hány százalék rajzolt lábakat, karokat, testet a különböző életkorokban. Ezek alapján bizonyos fejlődési sémákhoz jutunk.

Második módszer az *egyéni vizsgálatok módszere*. Ez úgy működik, hogy minden rajzot külön vizsgálunk meg, a rajz keletkezésének módjait, okait, motívumait, elemezzük azt technikai, alaki, művészeti s egyéb szempontokból, majd ezekből a vizsgálatokból megállapítjuk a rajz általános és egyéni fejlődéstani értékét. Hogy értékesebb eredményekre jussunk ezzel a módszerrel a következő adatokra van szükségünk:

1. A gyermek életkora, különösen tanult- e rajzolni. Kedvelt játéakai, olvasmányai, képeskönyvei. Konkrét módon kikutatandó, honnan vette a rajzához a szemléleteket.
2. A természeti környezet: hol lakik a gyermek, falun/ városban? Síkon vagy hegyvidéken, van e közelben tó, folyó stb.?
3. A társadalmi környezet: szülők foglalkozása, műveltsége. A lakosság foglalkozása, műveltsége, vallásossága, nemzetisége, népszokások.

Harmadik a *kísérleti módszer*. Ennek alapja, hogy meghatározott célból meghatározott körülmények között készítettünk a gyerekekkel rajzokat (Kárpáti, 1995).

2.2 A Goodenough emberrajzteszt jellemzői

Florence Goodenough rajztesztjének alapkonceptiója, hogy a gyermeki rajzfejlődés kapcsolatban áll a szellemi fejlődés szintjével. Goodenough eljárás lényege, hogy az elkészült rajzokat meghatározott skála szerint értékeli. A szerző úgy állította fel a skáláját,

hogy a gyermekrajzokban megjelenő részleteket, vonalvezetéseket, arányokat, formakifejező elemeket ellenőrzi. Goodenough-nál a normák azok a fejlődési korhoz kötött pontszámok, amelyeket egy korcsoporthoz tartozó gyerekek elérnek. A normát úgy állította fel, hogy egymást követő életkorokhoz tartozó átlagteljesítményekhez fejlődési görbét készített (Kárpáti, 1995).

Rajztesztnél megkérjük a gyermeket, hogy rajzoljon egy embert grafit ceruzával és lehetőleg ne radírozzon. Majd az elkészült rajzot meghatározott pontok alapján értékeljük. Elsőként A vagy B csoportba soroljuk. A csoporthoz tartoznak azok a rajzok melyeken nem felismerhető az alak, B csoportba melyeken felismerhető vagy gyermek elmondása szerint emberi alakot ábrázol. A felismert alakokat négy szempont alapján osztályozzuk: részletezettség, komplexitás, arányok és motoros koordináció. A részletezettség az ember alak lényeges jegyeire tartalmaz kritériumokat, a komplexitás a finomabb részletek megjelenésére (pl.: ujjak száma helyes), a testrészek tagolt, két dimenzióban való ábrázolására, az arányok a testrészek egymáshoz és az egész testhez viszonyított arányos ábrázolását követelik meg, a motoros koordináció a vonalak pontos összekötésein túl a fejlett kivitelezésű emberrajzok részleteire, arányaira és mindezek összetettségére vonatkozik. A négy értékeli szempont kritériumai az I. számú mellékletben megtalálhatóak (Torda, 2015).

III. RAJZVIZSGÁLAT NAGYCSOPORTOS ÓVODÁSOK KÖRÉBEN

A téma napjainkban aktuális, mivel a rajzolás közkedvelt tevékenysége az óvodáskorúaknak, rajzaik viszont mindent elárulnak gondolatvilágukról, fejlettségükről, érzelmeikről. Fontos, hogy hangsúlyt fektessünk erre a témára, mivel nem minden gyermek a korának megfelelően rajzol, sokan megrekednek egy – egy korszaknál, amit a nevelőnek vagy a szülőnek tudnia kell észlelni és segíteni tovább fejlődni. Tapasztalatom során sajnos észleltem, hogy több gyermek leragad egy-egy fejlődési kornál és a rajza nem mutat fejlődést, ennek pszichológiai okai is lehetnek vagy egyéb tevékenységek, amelyek kiszorítják a rajzolást, így szinte csak az óvodában rajzol, vagy a szülők nem fordítanak rá nagyobb hangsúlyt, hogy a gyermek rajzoljon. Saját tapasztalatom alapján, ahol a szülő is szeret rajzolni és fontosnak tartja, hogy a gyermek is foglalkozzon rajzolással, azok a gyerekek sokkal fejlettebbek a többiekhez képest.

3.1. Vizsgálati célok, hipotézisek

A vizsgálatom célja felmérni a nagycsoportos óvodások rajzszintjét, megállapítani, hogy az ő korukhoz képest hol állnak a rajzfejlődésben, esetleg van e aki leragadt egy-egy fejlődési korszaknál. Ehhez a vizsgálatához Goodenough „Emberrajz tesztjét” használom fel, a gyerekek emberrajzai alapján vonok le következtetéseket rajzfejlődésükre vonatkozóan.

A vizsgálat hipotézise, hogy az alakrajzolásnál több gyermek leragad egy bizonyos szinten, magáról az emberi testről nagy fogalomtárral rendelkezik, de ábrázolásnál nem törekszik megjeleníteni, hanem megmarad az általa begyakorolt legegyszerűbb sémánál. A feltételezés a vizsgálati mintára vonatkozik. Meg szeretném figyelni a rajzokon a jellegzetes elemeket, aránytalan testrészeket, és ha lehetséges megfejteni a miértjüket.

3.2 A rajzvizsgálat helyszíne és körülményei

A rajzvizsgálatot a 3 helyszínen hajtottam végre, a Gáti Hópehely Óvoda, a Derceni Szivárvány Óvoda, emellett a Beregszászi 10. számú Fenyőfácska Óvoda nagycsoportjaiban végeztem. A Gáti Hópehely Óvoda nagycsoportosai az én csoportom, személyesen ismerem ezeket a gyerekeket, mivel ebben az óvodában dolgozom. A miatt, mert ismerem ezeket a gyerekeket, az ő rajzaikat szerettem volna megvizsgálni mélyebben, megállapítani ki milyen szinten áll a fejlődési korszakokhoz képest, másodsorban szerettem volna jobban megismerni őket a rajzaik alapján. A másik két óvoda pedig a térségben nagy óvodának számít, mivel minél több rajzot szerettem volna megvizsgálni,

minél több nagycsoportos gyermekre volt szükségem, emiatt esett a választásom a következő óvodákra.

A rajzvizsgálatot 55 gyermekkel végeztem el. A rajzvizsgálatot kétszer hajtottam végre, ősszel és tavasszal, mivel a rajzi fejlődésüket is ki szerettem volna mutatni. A két vizsgálat között hozzávetőlegesen 5 hónap telt el, viszont figyelembe kell vennünk, hogy járványhelyzet miatt, az otthonlét alatt nem biztos, hogy annyit fejlődtek a gyerekek. Az őszi rajzvizsgálatokra mivel különböző helyeken zajlott szeptember vége és október eleje között, a tavaszira pedig március tájékán került sor a délutáni órákban.

Megkértem a gyerekeket, hogy rajzoljanak egy embert grafit ceruzával és ne radírozzanak lehetőleg. Ha a gyermekek kérdeztek, nem befolyásoltam a rajzolásukat, azt feleltem, ahogyan ők jónak látják, úgy rajzoljanak. A rajzok átlagosan 15-20 perc alatt elkészültek. A rajzolás előtt a szülők beleegyezését is kértem a vizsgálatokba, akik egyöntetűen aláírták a beleegyező nyilatkozatokat (2. 1 sz. melléklet). Ezen kívül elkészítettem minden rajzolóról az anamnézist, amiben a szülők is segítségemre voltak. Feljegyeztem a gyermekek nevét, testmagasságát, testsúlyát, szülei nevét, életkorát és foglalkozását, vannak-e testvérei, családi életkörülményeit, születésének körülményeit, szeret-e mozogni, mikor kezdett beszélni, kedvenc játékait, meséit, ételeit, alvási szokásait. (anamnézis kérdései bővebben a 2.2.sz. mellékletben)

3.3 A vizsgálat módszere

A rajzvizsgálat Goodenough „Rajzolj egy embert!” tesztjén alapul. Az instrukció alapján haladtam a rajzoltatás során, majd az ő értékelési szempontjait vettem alapul a rajzok vizsgálásakor. A rajzfelvétel során az instrukció az volt, hogy a gyerekek a kapott lapra grafit ceruzával rajzoljanak egy embert, lehetőleg ne radírozzanak. Torda Ágnes Példatár az emberalak-ábrázolás és a vizuo-motoros koordináció diagnosztikus értékeléséhez című könyvéből dolgoztam, ebben a könyvben megtalálható Goodenough-skála használata. Elsőként **A** vagy **B** csoportba soroltam a rajzokat. **A** csoporthoz tartoznak azok a rajzok melyeken nem felismerhető az alak, **B** csoportba melyeken felismerhető vagy gyermek elmondása szerint emberi alakot ábrázol. A felismert alakokat négy szempont alapján osztályozzuk: részletezettség, komplexitás, arányok és motoros koordináció.(a szempontok kritériumai az 1.sz. mellékletben)

Ezt a módszert alkalmazta Gwendolyn Rehrig és Karin Stromswold kutatásaik során, melyben megvizsgálták mit mér a „Rajzolj egy embert” teszt, meghatározza-e az IQ-t, emellett a kognitív fejlettség kapcsolatban áll-e a rajzolási képességekkel, melybe 345

óvodáskorú gyermeket vontak be. Amikor a gyermekek rajzolnak, elrugaszkodnak a valóságtól, viszont egy modellhez ragaszkodnak. Ettől kezdve a kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy a gyermekrajzok tükrözik a világismeretüket, és hogy a rajzolási feladatokat fel lehet használni a gyermekek intelligenciájának mérésére. A rajzvizsgálatokat 4-6 éves korú gyermekekkel végezték. Két vizsgálatot végeztek el, az első volt az ASQ (Ages & Stages Questionnaire - Korok és szakaszok kérdőíve), mely teszt a motoros, nyelvi és kognitív képességeket mérte, a második pedig a DAP (Draw -e - Person – Rajzolj egy embert) teszt volt.

A vizsgálat alapján kimutatták, hogy a magasabb életkor nagyban befolyásolja a rajzi fejlettséget, emellett a lányok fejlettebbek az alakrajzolásnál, amit jó magam is tapasztaltam. Másodsorban a legfontosabb szempont itt is bizonyítást nyert, ennél az angol rajzvizsgálatnál, miszerint a **„Rajzolj egy embert” teszt** nem teljesen megbízható utalásokat képes tenni a gyermekek kognitív fejlettségére. *Mivel a teszt inkább a finom motoros képességek fejlettségét méri, ellenben a kognitív fejlettséggel, mert a rajzi elmaradás nem mindenesetben jelent szellemi elmaradottságot is.* Viszont az eredményeket összevetve arra jutottak, hogy a kognitív és motoros fejlődés megőrsolja a rajzi képességeket. Kérdés volt, hogy a „Rajzolj egy embert” teszt pontszámai összefüggésben van-e a gyermekek IQ szintjével? A rajzi képességek fejlődése és kognitív fejlődés között illuzórikus kapcsolat van. De tény, hogy a magasabb szellemi fejlettség, magasabb finom motoros fejlettséget mutat. A rajzvizsgálat mellett, kognitív fejlettséget mérő vizsgálatot is végeztek a gyerekeknél. A vizsgálatokat meg is ismételték, ami alapján a finom motoros képességekre utaló pontszámok nem változtak, viszont a kognitív fejlettséget mérő pontszámok igen. A vizsgálat megállapította, hogy a kognitív fejlettséget mérő finom motoros pontszámok megőrsolták a rajzi fejlettséget. Eredményeik azt sugallták, hogy az emberi alak fejlesztésére irányuló jövőbeli kísérletek az intelligencia tesztek rajzának tartalmaznia kell a készségek széles skáláját, és nem csak a kognitív képességeket (Rehrig- Stromswold, 2017).

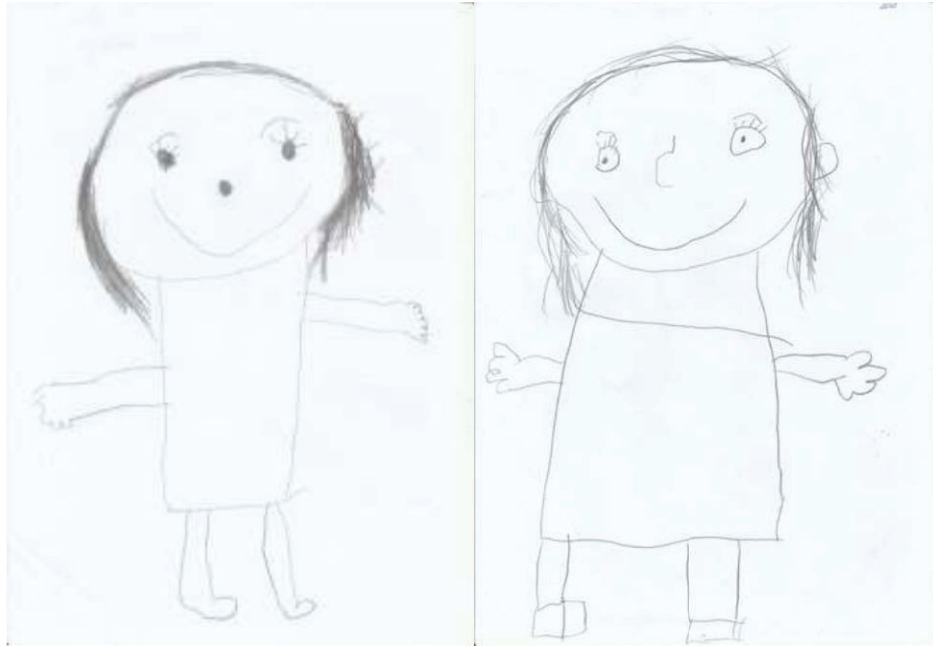
Megállapítást nyer újra, a Goodenough módszer hibaforrása, miszerint nem teljes mértékben megbízható, mivel a kapott eredményekből nem minden esetben vonhatunk le következtetéseket a gyermek szellemi fejlettségét illetően.

3.4 A rajzvizsgálat eredményei

A rajzvizsgálat eredményeit a Torda Ágnes könyve alapján határoztam meg, melyben megtalálható a Goodenough-skála használata. Az eredményeket táblázatba rendszereztem

a kritériumok alapján. Négy táblázatot szerkesztettem a négy szempont, részletezettség, komplexitás, arányok és motoros koordináció alapján (*1-9.táblázatokba a mellékletekben*). Mivel több gyermekrajzról van szó, így az átláthatóság szempontjából az óvodák alapján 3 táblázatba foglaltam minden kritériumot külön véve. Minden meglévő motívum 1 pontot ért. Miután minden motívumot megfigyeltem, kitöltöttem a táblázatokat és meghatároztam a rajzkvócienseket. A rajzkvóciens a gyermek rajzi intelligencia szintjét jelöli, ami megegyezik a szellemi intelligencia fejlettségi szintjével. A rajzkvócienseket úgy határoztam meg, hogy elsőként a gyermek négy táblázatban elért pontszámait összeadtam, így megkaptam a rajzi életkorát, amit elosztottam a valódi életkorával, majd megszoroztam 100-al. A gyermekeket a táblázatban nevük monogramjával jelöltem. A rózsaszín, lila, narancssárga színek a lányokat, a kék, és zöld árnyalatok a fiúkat jelölik. A rajzkvóciensek eredményét szintén táblázatba foglaltam, ami megtalálható az *5.- 10. táblázatokba a mellékletekben*.

Az óvodáskor, ezen belül a nagycsoportos korosztály az 5-6 évesek rajzfejlődési korszaka a csapongó képzelet kora. A vizsgált rajzokra is egyöntetűen jellemző vonás a csapongó képzelet működése, mindenképp meg kell említenünk, hogy minden tevékenységükre, érzelmükre jellemző ez a vonás, így a rajzaikból nem minden esetben következtethetünk a szellemi fejlettségi szintjükre. Ezt a felvetést nagyon sokan alátámasztották, miszerint Goodenough – módszernek ez a hibaforrása, hogy magát a rajzolás több tényező is befolyásolhatta, ami miatt úgy sikerült az adott rajz, nemcsak a gyermek rajzi és szellemi fejlettségének szintje. Jellemző az aránytalanság, ami szintén a csapongó képzelet, illetve érzelmeiknek a szüleménye, mivel a testrészeket fontossági sorrend alapján rajzolják nagynak vagy épp egészen kicsinek. A rajzokat többnyire a legegyszerűbb mértani alakzatokból állították össze, ami szintén a csapongó képzelet korának fő jellemvonása. Fő elemek a fejnél a kör, törzsnél a kör illetve négyzet. Az alakok sematikusak, mozdulatlanok. Természetesen a rajzok vázlatos rajzolása összefügg a gyermekek fejletlen technikai készségeivel. Ami szintén nagyon fontos, hogy nem elég tudnia a gyermeknek, hogy kell kinézni egy emberalaknak, az óvodapedagógusoknak fejleszteni kell a gyermekek technikai készségeit. Hipotézisem azon része, miszerint a megszokott sémát viszik tovább bebizonyosodott a többség rajzainál, mivel a két vizsgálat közötti idő elteltével is hasonló alakok születtek, fejlődtek a részletezettség, motoros koordinációt, komplexitást tekintve, de mégis az alaprajz nagyon megegyező (pl. *1.-9. ábra a mellékletben*).

1.- 9. ábra: G. A., 6 éves kislány rajzai

Gyakori az emberi alakok egy dimenziós rajza, az ember kezének, lábának, szájának, szemének egy vonással való ábrázolása. Viszont a többség törekedett a kétdimenziós rajzolásra, a testrészek két párhuzamos vonallal való ábrázolására. Vannak olyan rajzok, melyeken látszik az átmenet egy dimenzióból a kettőbe.

A rajzok jól felismerhetőek. Minden rajz a B kategóriába sorolandó, felismerhető volt rajtuk az emberi alak. Minden rajz profilból van ábrázolva, a többség önmagát vagy szeretett személyt, szülőt rajzolta le. Térfelhasználást tekintve szinte minden emberalak a lap közepére került.

Összel felvett rajzok jellemzői

A gyermekrajzok eredményei a **részletezettség** szempontjából a legerősebbek, részletezettek. Ez a szempont az emberalak lényeges jegyeire vonatkozóan tartalmaz kritériumokat. Az alapvető testrészek megjelennek a rajzokon, mint a fej, láb, kar, törzs, szem, száj, orr. Minden rajtot megvizsgálva ezek a motívumok 1 pontot értek. A törzs szélessége gyakorta volt nagyobb a hosszúságánál. A vállak nem voltak határozottan felismerhetőek, mivel hiányzott a többség rajzán a nyak. 55 rajzból 26 rajzon nem jelent meg a nyak. Mind a négy végtag összefüggött a törzsszel. Az orr és száj nem kétdimenziósak, a két ajak nem volt megkülönböztetve. A haj felismerhető volt minden rajzon, viszont nem volt jobb, mint firkálás és átlátszó volt, a hajon keresztül látszódott a fej körvonala (*pl. 1. ábra*). Átlagot tekintve 17 pontból 10 pontot értek el a rajzok (pontos eredmények a *1. táblázat a mellékletben*).

1.ábra: G.A., 5 éves kislány rajza

A rajzok eredményei a **komplexitás** szempontjából gyengének mondható. A komplexitás az emberalak differenciáltabb ábrázolását vizsgálja, a finomabb részletek, mint az ujjak helyes számát, testrészek tagolását minősíti. A rajzok nem komplexek, nem jelenik meg egy rajzon sem szinte a ruházat, talán egy-két rajzon, de ott is egy-egy ruhadarab, az ujjakat szinte mindenki feltüntette, de az ujjak száma nem megfelelő. Maga a kéz, ujjak nem kétdimenziósak, a kéz nem különül el a kartól, a kar és a láb tagolatlanul ábrázolt, maga a sarok, a cipő nem jellemző a rajzokra. Egyes gyerekek kifestették az alakokat, ruházatot jelölve rajtuk (*pl. 2. ábra*). Átlageredmény a komplexitásnál az 1 pont csupán (pontos eredmények a 2. táblázat a mellékletben).

2. ábra: J. L. 5 éves kislány rajza

A rajzok nem **arányosak**. A gyermekek felénél a fej aránya megegyezik a törzs felével és legalább az egytizede, de a kar, láb, lábfej arányai nem megfelelőek és a négy végtag nem kétdimenziósan ábrázolt. A karok nem a törzs hosszának megfelelőek, vagy hosszabbak, vagy rövidebbek. A lábak szintúgy vagy túl hosszúak vagy túl rövidek a törzshöz viszonyítva (*pl. 3. ábra*). Az arányok átlageredménye még az 1 pontot sem érte el, csupán 0,7, ami bizonyítja, hogy a gyermekek emberfiguráinak még nem megfelelőek az arányai (pontos eredmények a 3. táblázat a mellékletben).

3.ábra: K.J. 5 éves kislány rajza

A **motoros koordinációt** tekintve a rajzok többségén határozottan találkoznak a vonalak minden kapcsolódási helyen. Viszont a fej, törzs, karok, lábak nem formakifejezőek. Fontos kiemelni, hogy a fülek nem jelennek meg a rajzokon. A szem részletezése már megjelenik, többség rajzán fel van tüntetve a pupilla. A homlok és áll nem jól kivehető. Gyakori a test átlátszósága, a törzs átlátszik a karon vagy más testrészen (*pl. 4. ábra*). A motoros koordináció átlaga 2,7 pontthatárt súrolja (pontos eredmények a 4. táblázat a mellékletben).

4.ábra: B.N. 5 éves kislány rajza

A rajzkvócienseket tekintve átlagos értékeket mutatnak, koruknak megfelelőek. A rajzkvóciensek átlag eredményei 282. A rajz a gyermek egész személyiségét kifejezi, ezért nem elegendő a mechanikus "kiértékelés", hanem figyelni kell a rajz „üzenetére” is. Figyelembe kell vennünk az egyéb befolyásoló tényezőket, mint fáradtság, kedvtelenség, érzelmek, vagy épp fejletlen technikai készségek (eredmények az *5.táblázat a mellékletben*)

Tavasszal felvett rajzok jellemzői

A **részletezettséget** tekintve a második rajzvizsgálat során szintén ez a szempont a legerősebb. Az emberi alak lényeges jelei megjelentek újra a rajzokon, mint a fej, láb, törzs, kar, kezek, arc részletezése. Már sokkal több rajzon megjelent a nyak ábrázolása, így a vállak is határozottan felismerhetőek. A törzs mérete már megfelelőbb, hosszabb, mint a szélessége. Mind a négy végtag összefügg a törzssel. Többségben a lábak és karok megfelelő helyen függnék össze a törzssel. Az orr ábrázolása sokkal több gyermeknél megjelent, viszont az orr és száj nem kétdimenziós (*pl. 10. ábra*). A részletezettség átlageredménye 10,7 lett. (pontos értékek a *6. táblázat a mellékletben*).

10. ábra: K.L. 6 éves kislány rajza

A **komplexitás** szempontját tekintve a vizsgált rajzokon megjelenik az utalás a ruházatra, 55 rajzból 30 rajzon. Viszont nem jelenik meg legalább két ruhadarab, csupán 8 gyermek rajzán. A rajzok nem mentesek az átlátszóságtól, mivel ruhaujjak és nadrágszárak nem szerepelnek rajtuk. 22 rajzon vannak a kézen feltüntetve az ujjak, viszont az ujjak száma nem megegyező. A kézfej nincs megkülönböztetve az ujjaktól és a kartól. A kar és a láb még mindig tagolatlanul ábrázolt (*pl. 13. ábra*) Átlag értéket tekintve 1,2 az ábrázolt motívumok értéke (pontos értékek a 7. táblázat a mellékletben).

13. ábra: P.G. 6 éves kisfiú rajza

A rajzok még mindig **aránytalanok**, viszont már fejlődtek. 36 gyermek rajzán a fej aránya már nem túl nagy, nem nagyobb, mint a törzs fele, viszont legalább az egytizede. A rajzok felénél a kar a törzs hosszának megfelelő. Viszont a lábak még mindig vagy túl hosszúak vagy rövidek a törzshöz viszonyítva. A végtagok még nem kétdimenziósak. 13 rajzon jelenik meg a sarok, illetve cipősarok ábrázolása (pl. 11. ábra). Átlageredmények értéke 1,6 (pontos értékek a 8. táblázat a mellékletben).

11. ábra: K. Li. 6 éves kislány rajza

A **motoros koordinációt** tekintve a rajzokon határozottan találkoznak a vonalak minden kapcsolódási helyen. Viszont a fej, törzs, karok, lábak már formakifejezőbbek. Jellemzővé vált a szem részletezése, a pupillán kívül a szempilla, szemöldök ábrázolása, viszont megemlítendő, hogy a lányoknál szembetűnőbb ez az elem. A szem aránya javult, miszerint a szem vízszintes mérete nagyobb, mint a függőlegesé. A homlok és áll kivehetőbb. Viszont az alakok nem teljesek profilban, átlátszóak (pl. 12. ábra). A motoros koordináció átlageredménye 3,2 lett (pontos eredmények a 9. táblázat a mellékletben)

12. ábra: V.E. 6 éves kislány rajza

A rajzkvóciensek tavaszi felmérésének eredményei valamivel fejlettebbek, átlageredményük 296. A vizsgált mintákra alapozva a gyerekek szellemi fejlettsége nem elmaradott, csupán a technikai készségük fejlesztést igényel, hogy jobb legyen a rajzok kivitelezése (eredmények a 10. táblázatban, a mellékletben)

A **fejlődési vonal** tekintetében főként a lányok fejlődtek javarészt a finomabb részletek kiemelésében. Ellenben mindkét nemnél a rajzok formakifejezőbbek lettek. Meg kell említeni, hogy a vizsgált rajzok sematikusak, nagyon sok pálcikaember ábrázolást véltem felfedezni, főként a derceni óvodában. Összevetve a két vizsgálat eredményeit az eltelt idő alatt a végtagok ábrázolása nem fejlődött kétdimenzióssá teljesen, az egy és két dimenzió között forognak, viszont vannak már teljesen kétdimenziósan ábrázolt alakok a rajzok között. Részletezettséget tekintve egyre több rajzon megjelent a nyak ábrázolása, így a vállak határozottan felismerhetővé váltak. A motoros koordinációt tekintve fejlődtek legtöbbit a rajzok az eltelt idő között, a fej, a törzs, a karok és lábak formakifejezőbben lettek megrajzolva. Javultak az arányok, ami szintén nagyon fontos fejlődési pont, 16-ról 36-ra javult a fej arányának helyes ábrázolása, ami alapján a fej nem nagyobb a törzs felénél. A lábak aránya is a rajzolók felénél már megfelelő a törzshöz viszonyítva. A csapongó képzelet még mindig irányító jellemvonás, mivel többen érzelmeikre, fantáziájukra hagyatkozva rajzoltak alakokat, így lettek sellőkirálynők, hercegnők ábrázolva, a szülők vagy épp önmaguk ábrázolása helyett.

Anamnézis összefoglalása

Minden rajzoló gyermeknek elkészítettem az anamnézisét. Összesítve az adatokat elmondhatom, hogy mindegyik gyermek egészségesen jött a világra, a terhesség lefolyása

normális volt. A gyerekek többsége 12-13 hónapos kor körül indult el, de beszélni 2-2,5 évesen kezdtek el, de szavakat már 1 éves kor körül is mondtak. Testsúlyuk és testmagasságuk koruknak megfelelően jól tápláltak. Nincs állandó betegségük. Mindegyikük megfelelően ápolt, jó körülmények között nevelkedik. Jellemző a plüssökhöz való ragaszkodás, többségnek van kedvenc plüssállata. Minden gyermek szereti a mesét, de sajnos a többség videón néz mesét, kevés gyermeknek olvasnak otthon gyakran mesét. Többségük kedvenc meséje nem meséskönyvekben található, hanem a televízióban.

A konzekvenciákat levonva a hipotézisem bizonyítást nyert, miszerint többen egy sémánál leragadnak, annak ellenére, hogy nagy fogalomtárral rendelkeznek az emberi testről. Munkatapasztalatom alapján valóban nagy a fogalomtárunk, a szellemi fejlettségük is megfelelő a korosztályukhoz képest a vizsgált gyerekeknek, emiatt is rajzaik alapján nem lehet mindenesetben következtetni a szellemi elmaradottságukra.

A technikai, finom motoros és kézügyességi fejlődésükre is nagy figyelmet kell fordítani a pedagógusoknak és nevelőknek a munkájuk során, nem elég a kognitív és egyéb szellemi fejlesztésre összpontosítani. Mivel felgyorsult és interaktív világban élünk, nem engedhetjük, hogy a felnövekvő nemzedék szülőitei a rajzolás tevékenységet felváltsák interaktív eszközök használatára. Ehhez biztosítani kell minél játékosabb és változatosabb tevékenységeket, amely a rajzolásra, kreativitás és fantázia kiélésére ösztönzi a gyermekeket.

Önreflexió tekintetében saját csoportom rajzait tekintve van hová fejlődnöm a későbbiekben a rajzolás tevékenységek fejlesztése érdekében. De elmondhatom, hogy hasznos tapasztalatokat szereztem a munka megírása folyamán, amelyekből meríthetek óvodapedagógusi pályafutásom során. Tapasztaltam, hogy a rajzolás valóban az önkifejezés eszköze, tükrözi az érzelmi, hangulati jellemzőiket a gyerekeknek, emellett személyiségjegyeik jellegzetességeit. A rajzaik által betekintést nyerhettem gondolatvilágukba, családi állapotukba, kinél melyik szülő a dominánsabb, milyen a személyiségük, a gyerekek számára ki a példakép a családból vagy más közegeből. Ahhoz, hogy megismerjem saját növendékeimet, a kommunikáción kívül elengedhetetlen a néha felszínre nem kerülő jegyek kiaknázásából kifolyólag a rajzolás tevékenység. Emellett a rajzolás elősegíti az íráskészség fejlődését, ezért fontos, hogy fejlesszük a finom motoros képességeit, amire a jövőben még nagyobb figyelmet szeretnék fordítani jó magam is. Mindig figyeljük a gyermekek rajzi fejlődését, ha bármi szokatlant vennénk észre, beszéljünk rajzaikról, teremtsünk minél változatosabb körülményeket a rajzolásra, hogy

több rajzot megfigyelve, tudjunk következtetni esetleges érzelmi vagy szellemi problémákra.

ÖSSZEFOGLALÁS

A témának napjainkban aktualitása van, mivel a rajzolás közkedvelt tevékenysége az óvodáskorúaknak, rajzaik mindent elárulnak gondolatvilágukról, fejlettségükről, érzelmeikről. Célul tűzte ki utána nézni az óvodáskorúak testi, értelmi, érzelmi, fejlődésének, megismerkedni a gyermekrajzok jellegzetességeivel, egyéni sajátosságaival, rendszerezni az óvodáskorúak rajzfejlődési sajátosságait feldolgozó elméleteket, emellett megvizsgálni nagycsoportos óvodások rajzfejlődési szintjét.

A szakdolgozat első fejezete a gyermekrajzok fejlődésének szakaszait mutatja be. Kitér külön az óvodáskorúak fejlődésének általános jellemzőire. Ezek után a gyermekrajzok jellemzése következik. Majd betekintést nyújt a gyermekrajzok fejlődési szakaszaiba, majd rátér konkrétan a témára, az óvodáskorúak rajzfejlődési szakaszaira, a szakaszok sajátosságainak kifejtésére. A második fejezet a gyermekrajzok kutatásaiba nyújt betekintést. Bemutatja a Goodenough módszer jellemzőit, kik fejlesztették tovább ezt a módszert, emellett rámutat hibaforrásaira. Végül a harmadik fejezet bemutatja a vizsgálat célját, módszereit, körülményeit és eredményeit.

A vizsgálat célja volt felmérni nagycsoportos óvodások rajzszintjét, megállapítani, hogy az ő korukhoz képest hol állnak a rajzfejlődésben, esetleg van-e aki leragadt egy-egy fejlődési korszaknál.

A konzekvenciákat levonva a hipotézis bizonyítást nyert, miszerint többen egy sémánál leragadnak, annak ellenére, hogy nagy fogalomtárral rendelkeznek az emberi testről. Nagy a fogalomtáruk, a szellemi fejlettségük is megfelelő a korosztályukhoz képest a vizsgált gyerekeknek, emiatt is rajzaik alapján nem lehet mindenesetben következtetni a szellemi elmaradottságukra.

A rajzvizsgálat módszere Goodenough „Rajzolj egy embert!” tesztjén nyugszik. A rajzfelvétel során az instrukció az volt, hogy a gyerekek a kapott lapra grafit ceruzával rajzoljanak egy embert, lehetőleg ne radírozzanak. Torda Ágnes Példatár az emberalak-ábrázolás és a vizuo-motoros koordináció diagnosztikus értékeléséhez című könyvében megtalálható Goodenough-skála használata, ez alapján vizsgálta meg a rajzokat. Elsőként A vagy B csoportba sorolta a rajzokat. A csoporthoz tartoznak azok a rajzok melyeken nem felismerhető az alak, B csoportba melyeken felismerhető vagy gyermek elmondása szerint emberi alakot ábrázol. A felismert alakokat négy szempont alapján osztályozta: részletezettség, komplexitás, arányok és motoros koordináció. A rajzvizsgálat 3 helyszínen valósult meg, a Gáti Hópehely Óvoda, a Derceni Szivárvány Óvoda, emellett a Beregszászi

10. számú Fenyőfácska Óvoda nagycsoportjaiban. 55 gyermek rajzát sikerült megvizsgálni. A rajzvizsgálat kétszer valósult meg, ősszel és tavasszal, így az eltelt idő alatt végbemenő rajzi fejlődést sikerült megfigyelni.

A rajzok a részletezettséget tekintve a legerősebbek, megjelennek az alap testrészek. Jellemző az aránytalanság, ami szintén a csapongó képzelet, illetve érzelmeiknek a szüleménye, mivel a testrészeket fontossági sorrend alapján rajzolják nagynak vagy épp egészen kicsinek. A rajzokat többnyire a legegyszerűbb mértani alakzatokból állították össze. Az alakok sematikusak, mozdulatlanok. Természetesen a rajzok vázlatos rajzolása összefügg a gyermekek fejletlen technikai készségeivel. Ami szintén nagyon fontos, hogy nem elég tudnia a gyermeknek, hogy kell kinézni egy emberalaknak, az óvodapedagógusoknak fejleszteni kell a gyermekek technikai készségeit.

A fejlődési vonal tekintetében főként a lányok fejlődtek javarészt a finomabb részletek kiemelésében. Ellenben mindkét nemnél a rajzok formakifejezőbbek lettek. Meg kell említeni, hogy a vizsgált rajzok sematikusak, nagyon sok pálcikaember ábrázolást vélt felfedezni, főként a derceni óvodában. Összevetve a két vizsgálat eredményeit az eltelt idő alatt a végtagok ábrázolása nem fejlődött kétdimenzióssá teljesen, az egy és két dimenzió között forognak, viszont vannak már teljesen kétdimenziósan ábrázolt alakok a rajzok között. Részletezettséget tekintve egyre több rajzon megjelent a nyak ábrázolása, így a vállak határozottan felismerhetővé váltak. A motoros koordinációt tekintve fejlődtek legtöbbit a rajzok az eltelt idő között, a fej, a törzs, a karok és lábak formakifejezőbben lettek megrajzolva. Javultak az arányok, ami szintén nagyon fontos fejlődési pont, 16-ról 36-ra javult a fej arányának helyes ábrázolása, ami alapján a fej nem nagyobb a törzs felénél. A lábak aránya is a rajzoló felénél már megfelelő a törzshöz viszonyítva. A csapongó képzelet még mindig irányító jellemvonás, mivel többen érzelmeikre, fantáziájukra hagyatkozva rajzoltak alakokat, így lettek sellőkirálynők, hercegnők ábrázolva, a szülők vagy épp önmaguk ábrázolása helyett.

Munkatapasztalatom alapján valóban nagy a fogalomtáruk, a szellemi fejlettségük is megfelelő a korosztályukhoz képest a vizsgált gyerekeknek, emiatt is rajzaik alapján nem lehet mindenesetben következtetni a szellemi elmaradottságukra. A technikai, finom motoros és kézügyességi fejlődésükre is nagy figyelmet kell fordítani a pedagógusoknak és nevelőknek a munkájuk során, nem elég a kognitív és egyéb szellemi fejlesztésre összpontosítani.

REZÜMÉ (UKRÁN NYELVEN)

Темою нашої дипломної роботи є «Особливості розвитку дитячого малюнку в дошкільному віці». Метою роботи було з'ясувати специфіку фізичного, розумового, емоційного розвитку дітей дошкільного віку, ознайомитися з особливостями дитячих малюнків, систематизувати теорії, присвячені особливостям розвитку вмінь із малювання у дітей дошкільного віку, а також проаналізувати рівень розвитку таких вмінь у дітей старшого дошкільного віку.

Завданням нашого дослідження було дослідити рівень навиків малювання у дітей старшого дошкільного віку, встановити, наскільки вони відповідають нормам їхнього віку, з'ясувати, чи є випадки відставання. Для цього був використаний метод тесту «Малюнок людини» Ф.Гудінафа. При виконанні завдання з малювання інструкція полягала в тому, щоби дитина на отриманий листок намалювала простим олівцем людину, по можливості не використовуючи гумку. Тестування проводилося в Гатянському ДНЗ «Сніжинка», Дерценському ДНЗ «Веселка», Березівському ДНЗ №10 «Ялиночка», у старших групах. Загалом у ньому взяли участь 55 дітей. Виконання тестового малюнка відбувалося двічі, восени й навесні, оскільки ми хотіли простежити, наскільки покращилися навички з малювання в дітей.

У плані розвитку більший прогрес, зокрема у виділенні дрібних деталей, показали переважно дівчата. При цьому в обох статей форми на малюнках стали більш чіткими. Необхідно відзначити, що аналізовані малюнки є схематичними, виявлено дуже багато людей-паличок, особливо в Дерценському ДНЗ. Порівнявши результати двох досліджень, ми з'ясували, що зображення кінцівок не стало повністю двовимірним, а перебуває десь між одновимірним і двовимірним. Однак серед малюнків зустрічаються і повністю двовимірні фігури.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balogh É. (2004) : *Fejlődéslélektan*, Didakt kiadó
- Berghauer-Olasz E. (2013) : *Fejlődéslélektan I.Jegyzet*. Beregszász
- Berghauer-Olasz E. (2018) : *Szöbeli közlés*. A tantárgy neve: A pszichodiagnosztika alapjai. 4 kredit, 120 óra, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.
- Bolla V. és Mészáros A.: *A vizuális téri képességek megítélése*.
- Hozzáférés helye:
https://epa.oszk.hu/03000/03047/00065/pdf/EPA03047_gyosze_2014_3_204210.pdf?fbclid=IwAR1M6C_EwISg8cOobn4_mQ9GrnPncw3t8jyKoTg1qghXQop3HfXUtTuue
- Letöltés dátuma: 2020. április 2.
- Feuer M. (1995): *A gyermekrajzok lélektanáról*. Miskolc: Miskolci Bölcsész Egyesület
- Feuer M. (2003) : *A gyermekrajzok fejlődéslélektana*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- F. J. Mönks – A. M. P. Knoers (2004) : *Fejlődéslélektan*. Budapest, Urbis Kiadó
- Gerő Zs. (2007): *A gyermekrajz esztétikuma*. Flaccus kiadó, Budapest
- Gerő Zs. (2017): *Klinikai gyermekpszichológiai tanulmányok és más írások*. Flaccus Kiadó, Budapest
- Jean Piaget, Barbel Inhelder (2004): *Gyermeklélektan*. Osiris Kiadó, Budapest
- Kárpáti A. (1995) : *Vizuális képességek fejlődése*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Kárpáti A. (2001): *Firkák, formák, figurák*. Dialog Campus.
- Kelemen L.(2001): *Képességmérés az óvodában I.*. Poliforma KFT. kiadó, Hajdúböszörmény
- Kondacs Mihályné Podmaniczky M. (1994): *Vizuális nevelés az óvodában*. Szarvas
- Mérei F. - V. Binét Á. (2017): *Gyermeklélektan*, Libri könyvkiadó
- M. Cole – S. R. Cole (2003): *Fejlődéslélektan*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Nagy L. (1901): *Fejezetek a gyermekrajzok lélektanából*. Budapest
- Nagy L.(1905): *Fejezetek a gyermekrajzok lélektanából*. Budapest: Singer és Wolfner könyvkereskedése
- Porkolábné Balogh K. (1987): *Gondolatok az iskolai személyiséglapokról*. Budapest, Tankönyvkiadó
- Roth M., Vincze A. E. (é.n.). *Bevezetés a fejlődéslélektanba*.
- Hozzáférés helye:

<https://www.scribd.com/document/344527380/Roth-Vincze-Bevezetes-a-fejl%C5%91deslelektanba>

Schmidt F. (1934) . *A gyermekrajzok lélektanáról*. Budapest: Franklin-Társulat Nyomdája

Tihanyiné Vályi Zs. (2013): *Amiről a gyermekrajzok beszélnek*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó

Torda Á., Darvas Á. (2015): *Példatár az emberalak-ábrázolás és a vizuo-motoros koordináció diagnosztikus értékeléséhez*. Krasznár és Társa Könyvkereskedelmi Bt. kiadó, Budapest

Vajda Zs. (2014): *A gyermek pszichológiai fejlődése*, Saxum kiadó

Várkonyi H. (1996): *A gyermekkor lélektana I. kötet.* , OPKM Kiadó

Vass Z.(2001): *A kinetikus családrajz alkalmazása a pszichodiagnosztikában*. Magyar Pszichológiai Szemle, 56.

Vass Z. (2013): *A rajzvizsgálat pszichodiagnosztikai alapjai: Projekció, kifejezés, mintázatok*. Budapest: Flaccus Kiadó

Vass, Z. (2011). *A képi kifejezéspszichológia alapkérdései - szemlélet és módszer*. Budapest

Internetről letöltött cikk:

Dudásné B. (2015): Bagdy Emőke - Az alak-rajz-teszt, mint projektív vizsgálati módszer

Hozzáférés helye: <https://slideplayer.hu/slide/2188920/>.

Letöltés ideje: 2020. május 6.

Rehrig, G. – Stromswold, K. (2017): What Does the DAP: IQ Measure?: Drawing Comparisons between Drawing Performance and Developmental Assessments

Hozzáférés helye:

file:///C:/Users/Lenovo2020/Downloads/GLR_DAP_JGeneticPsych_rxiv-2018-12-02T02_09_01.747Z.pdf

Letöltés dátuma: 2021. május 10.

Vass Z. (2019) : Goodenough zseniális tévedése.

<https://rajzelemzesi-intezet.hu/goodenough-zsenialis-tevedese-ii-resz/>

Letöltés dátuma: 2020. május 1.

Ábrák jegyzéke

1.ábra: G. A. rajza	39
2. ábra: J. L. rajza	39
3. ábra: K. J. rajza	40
4. ábra: B. N. rajza	41
10. ábra: K. L. rajza	42
11. ábra: K. Li. rajza	43
12. ábra: V. E. rajza	44
13. ábra : P.G. rajza	42

MELLÉKLETEK

Tartalomjegyzék

I. Az emberalakrajz értékelése Goodenough módszerével

1.1 Részletezettség szempontjai

1.2 Komplexitás szempontjai

1.3 Arányok szempontjai

1.4 Motoros koordináció szempontjai

1.5 A rajzkvóciens megállapítása

II. A rajzvizsgálat kiegészítő elemei

2.1 Beleegyező nyilatkozat

2.2 Anamnézis kérdései

2.3 Válogatás a gyermekek rajzaiból

Táblázatok jegyzéke

1. számú táblázat: A részletezettség eredményeinek táblázata

2. számú táblázat: A komplexitás eredményeinek táblázata

3. számú táblázat: Az arányok eredményeinek táblázata

4. számú táblázat: A motoros koordináció eredményeinek táblázata

5. számú táblázat: A rajzkvóciensek eredményeinek táblázata

6. számú táblázat: A részletezettség eredményeinek táblázata 2021

7. számú táblázat: A komplexitás eredményeinek táblázata 2021

8. számú táblázat: Az arányok eredményeinek táblázata 2021

9. számú táblázat: A motoros koordináció eredményeinek táblázata 2021

10. számú táblázat: A rajzkvóciensek eredményeinek táblázata 2021

I. AZ EMBERALAK-RAJZ ÉRTÉKELÉSE GOODENOUGH MÓDSZERÉVEL

Rajzvizsgálat

Instrukció: „Rajzolj egy embert!”

A rajzoláshoz a gyermek csak grafit ceruzát használhat, és lehetőleg ne radírozzon.

Az értékelés: Az értékelés során A és B osztályba sorolhatjuk a rajzokat, a két osztály értékelése eltérő.

Az **A** osztályba tartoznak azok a rajzok, melyek mint emberi alak nem felismerhetők. Az értékelés során 0 pontot (irányítás nélküli firkák esetében) vagy 1 pontot adhatunk (némileg irányított vonalvezetés, nyers geometriai forma esetén) az A osztályba tartozó rajzokra.

Abban az esetben, ha a gyermek kikérdezése során világossá válik, hogy a rajz testrészeket ábrázol, úgy **B** osztályba soroljuk a rajzot. A B osztályba tartoznak azok a rajzok, amelyek emberi alakként felismerhetők. Esetükben négy szempont alapján történik az értékelés.

A négy szempont az értékelés során, részletes pontozási rendszer:

Részletezettség (max. 17 pont): az emberalak lényeges jegyeire (pl.: fej, láb), az arányokra és a motoros kivitelezésre (pl.: a haj több, mint egy vonal a fej körül) vonatkozóan tartalmaz kritériumokat.

Komplexitás (max. 12 pont): az emberalak differenciált ábrázolását minősíti, ilyenek a finomabb részletek megjelenése (pl.: ujjak száma helyes), a testrészek tagolt, két dimenzióban való ábrázolása (pl.: a láb tagoltan ábrázolt, felismerhető a térd stb..)

Arányok (max. 6 pont): szempontjai a rész-egész, a testméretek, a testrészek egymáshoz és az egész testhez viszonyított arányos ábrázolását követelik meg (pl. a kar a törzs hosszának megfelelő, vékonyabb mint a törzs)

Motorikus koordináció (max. 13 pont): csak részben vonatkozik a motoros kivitelezésre (pl. a vonalak határozottan meghúzottak és pontosan összekötöttek legyenek), valamint a fejlett kivitelezésű emberrajzok részleteire, arányaira és mindezek összetettségére vonatkozik (Torda, 2015).

1.1 Részletezettség szempontjai

1. Van feje.
2. Van lába.
3. Van karja.
- 4.a. Van törzse.

- 4.b. A törzs hosszabb, mint a szélessége.
- 4.c. A vállak határozottan felismerhetők.
- 5.a. Mind a négy végtag összefügg a törzssel.
- 5.b. A lábak és a karok a megfelelő helyen függnék össze a törzssel.
- 6.a. Van nyaka.
- 6.b. A nyak vonala átmegy vagy csak a fej, vagy csak a törzs, vagy mindkettő vonalába.
- 7.a. Van szeme.
- 7.b. Van orra.
- 7.c. Van szája
- 7.d. Az orr és a száj kétdimenziós, a két ajak meg van különböztetve.
- 7.e. Orrlyukak is vannak.
- 8.a. A haj felismerhető.
- 8.b. A haj több mint egy vonal a fej körül. Jobb, mint firkálás, nem átlátszó (azaz a fej körvonala nem látszik a hajon keresztül).

1.2 Komplexitás szempontjai

- 1.a. Van ruházata (jelzés, utalás erre, pl.: gombsor, kalapféleség).
- 1.b. Van legalább két ruhadarab, amely nem átlátszó (azaz a testnek azt a részét elrejti, amelynek befedésére szolgál).
- 1.c. Az egész rajz mentes az átlátszóságtól (a két ruhaujj és a nadrágszárak szerepelnek a rajzon).
- 1.d. Négy vagy több felismerhető ruhadarab van a figurán.
- 1.e. Komplet, (pl.: kosztüm, egyenruha).
- 2.a. Ujjai vannak a kéznek.
- 2.b. Az ujjak száma helyes.
- 2.c. Az ujjak kétdimenziósak, hosszúságuk nagyobb, mint szélességük. A szélső ujjak által alkotott szög nem nagyobb 180 foknál.
- 2.d. A hüvelykujj a többitől elkülönül.
- 2.e. A kézfej az ujjaktól és a kartól megkülönböztethető.
- 3.a. A kar tagoltan ábrázolt (kivehető a könyök, a váll).
- 3.b. A láb tagoltan ábrázolt (felismerhető térd, a boka).

1.3 Arányok szempontjai

- 1.a. A fejé: a fej nem nagyobb, mint a törzs fele, de legalább egytizede
- 1.b. A karé: kb. a törzs hosszának megfelelő, vékonyabb, mint a törzs.

1.c. A láb: legalább olyan hosszú, mint a törzs, de nem hosszabb, mint a törzs kétszerese.

1.d. A lábfej hossza nagyobb, mint a szélessége, hossza nem nagyobb, mint az egész láb egyharmada, és nem kisebb, mint az egytizede (a láb és a lábfej is kétdimenziójú).

1.e. Mind a négy végtag kétdimenziójú.

2. Van sarok, illetve cipősarok.

1.4 Motoros koordináció szempontjai

1a. „**A**” vonalak:

Minden vonal határozottan és világosan meghúzott. Számottevő kereszteződés vagy hézag nincs.

1.b. „**B**” vonalak:

Minden vonal határozottan meghúzott, pontosan összekötött. Ez a pont a 1 a-ban lefektetett utasítások még szigorúbb alkalmazását követi. (Természetesen csak akkor adható meg, ha a 1a pontot már megadtuk.)

1.c. A fej körvonala formakifejezőbb legyen, mint a kör, vagy ellipszis.

1.d. A törzs körvonala formakifejezőbb legyen, mint a kör, vagy ellipszis.

1.e. A karok és a lábak már formakifejező.

1.f. Az arc körvonala formakifejező. Az arc részletek szimmetrikusan vannak elhelyezve, ábrázolásuk kétdimenziós, távolságuk helyes, arányos.

2a. A szembe-rajznál két fül, profilrajznál egy fül föl van tüntetve.

2.b. A fülek helyes állásban és arányban vannak.

3.a. A szem részletezése: szemöldök, szempilla vagy mind a kettő.

3.b. Szemrészlet: pupilla

3.c. Arány: a szem vízszintes mérete nagyobb, mint a függőlegesé.

3.d. Tekintet (csak profilképeknél): a szemek perspektivikusan rajzoltak, körszektorok, de mandulaforma esetében a pupilla legyen közelebb a homlokhoz, mint a szem közepéhez. (Az értékelés szigorú!)

4.a. A homlok és az áll kivehető.

4.b. Látható az áll domborulata. Az áll különválnak az alsó ajaktól.

5.a. Profil „**A**”: a fej, törzs és a láb profilja hibátlan. Egyetlen egy hiba engedhető meg a következő három hiba közül: A test átlátszósága (pl.: a törzs vonala átlátszik a karon). A lábak nincsenek profilban (a láb felső hátsó részének azonban fedve kell lennie). A kar és a hát vonala ugyan találkozik, de a karok mégis előre irányulnak.

5b. Profil „B”: az alak teljes profilban van, hiba nélkül átlátszóság nélkül (kivétel csak a szemnél lehet, lásd a 3d. pontot) (Torda, 2015).

1.5 A rajzkvóciens megállapítása

Értékelésnél minden meglévő elemre 1 pontot adtam, ha hiányzott az adott elem 0 ponttal jelöltem.

*A rajzkvóciens*t úgy kapjuk, hogy az összes pontot összeadjuk és elosztjuk a gyermek életkorával majd a kapott számot megszorozzuk 100-al (Torda, 2015).

$$\underline{RK \text{ rajzkor}} = \text{összes kapott pont} \quad * 100 = RQ$$

ÉK valódi életkor

II. A RAJZVIZSGÁLAT KIEGÉSZÍTŐ ELEMEI, EREDMÉNYEK

2.1 Beleegyző nyilatkozat

Beleegyző nyilatkozat

Én, Klacsó Valéria..... hozzájárulok, hogy gyermekem Klacsó Liliána.....

részt vegyen a Biró Brigitta által vezetett pszichológiai vizsgálatban, ami anonim módon zajlik. Az elvégzett vizsgálat az évfolyammunkám megírásához szükséges. A vizsgálat a Goodenough féle emberalak-ábrázolást tartalmazza.

Gát, 2020.szeptember 21.

Klacsó

Aláírás

Beleegyző nyilatkozat

Én, Klacsó Melinda hozzájárulok, hogy gyermekem Klacsó Lara.....

részt vegyen a Biró Brigitta által vezetett pszichológiai vizsgálatban, ami anonim módon zajlik. Az elvégzett vizsgálat az évfolyammunkám megírásához szükséges. A vizsgálat a Goodenough féle emberalak-ábrázolást tartalmazza.

Gát, 2020.szeptember 21.

Klacsó

Aláírás

Beleegyező nyilatkozat

Én, *Derceni Katalin*..... hozzájárulok, hogy gyermekem *Derceni Elizabet*..

részt vegyen a Biró Brigitta által vezetett pszichológiai vizsgálatban, ami anonim módon zajlik. Az elvégzett vizsgálat az évfolyammunkám megírásához szükséges. A vizsgálat a Goodenough féle emberalak-ábrázolást tartalmazza.

Dercen, 2020.október 13.

Derceni
.....

Aláírás

Beleegyező nyilatkozat

Én, *Tóth Ilona*..... hozzájárulok, hogy gyermekem *Tóth Márk*.....

részt vegyen a Biró Brigitta által vezetett pszichológiai vizsgálatban, ami anonim módon zajlik. Az elvégzett vizsgálat az évfolyammunkám megírásához szükséges. A vizsgálat a Goodenough féle emberalak-ábrázolást tartalmazza.

Beregszász, 2020.október 11.

Tóth
.....

Aláírás

2.2 Anamnézis kérdései

ANAMNÉZIS

1. A gyermek neve:
Beceneve:
Szüleinek életkora, foglalkozása:
Testvéreinek neme, életkora:
Hányadik a testvérsorban, s hogy éli ezt meg?
.....
A család életkörülményei (családlátogatás során):
.....
2. A terhesség lefolyása:
A gyermek születésének körülményei:
Születési súlya:
hossza:
3. Szeret-e mozogni?
Mikor indult el?
Lépcsőn biztonsággal közlekedik-e?
4. Mikor kezdett el beszélni?
Jelenleg hogy beszél? (szavakban, mondatokban)
Szereti-e a mesét?
Mi a kedvenc meséje? (videón vagy mesekönyvben)
5. Kedvenc ételei?
Mit nem szeret?
Milyen evőeszközt használ?
Önállóan étkezik-e?
6. Alvása mennyire volt nyugodt csecsemőkorban?
Korához képest eleget aludt-e?
Hogyan altatták?
Jelenlegi alvási szokásai (cumi, simogatás, alvóka):

Mit gondol, hogyan alakul a gyermeke óvodai beszoktatása?

.....

A gyermeknek vannak-e félelmei? Ha van, mi az? (sötétség, zaj, jármű, kutya, dörgés, villámlás, más állat, egyedüllet, felnőttek, gyerekek stb.)

.....

A gyerek családi körülményeiben bekövetkezett változások:

-
-
-

Volt-e, van-e valamilyen családi esemény, ami a gyerek fejlődésére kihat(ott)?

.....

.....

EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT

Testsúly:

Testmagasság:

Testi fejlettségének jellemzői (ép, vagy rendelkezik valamilyen sérüléssel, fogyatékossgal, fejletlenséggel):

Gondozottságának jellemzői:.....

Tápláltsága (jól táplált, alultáplált, jó vagy rossz étvágyú):.....

Testi erőnléte (erős, szívós, gyenge fizikumú, kitartó, fáradékony, stb.):.....

A gyermek egészségi állapotának megítéléséhez figyelembe kell venni az anamnézist, különös tekintettel a 7. pontra!

1.sz. táblázat A részletezettség eredményeinek táblázata

Kérdések sorszáma	1.1.Részletesség																		
	A gyermekek neveinek kódja																		
	1. B.K.	2. M.R.	3. B. Cs.	4. P.G.	5. L.H.	6. K.L.	7. G.A.	8. K.Li.	9. K.J.	10 Kn.J.	11. K.A.	12. B.A.	13. V.E.	14. J.M.	15. M.Á.	16. D.K.	17.F.V.	18. B.N.	19. J.L.
1.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	-	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-
3.	-	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-
4.a	-	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-
4.b.	-	1	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1
4.c.	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
5.a.	-	1	-	-	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	-	1	-
5.b.	-	1	-	-	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	-	1	-
6.a.	1	1	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	1	1	1
6.b.	1	1	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	1	1	1
7.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.b.	1	1	1	1	1	1	-	1	-	1	-	1	1	1	-	1	1	-	1
7.c.	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1
7.d.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
7.e.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
8.b.	1	1	-	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Összpont- szám	9	1 4	5	5	12	1 2	1 0	1 4	1 1	12	1 1	1 3	1 2	12	11	11	1 1	1 2	8

Kérdések sorszáma	1.2 Részletesség																		
	A gyermekek neveinek kódja																		
	1.P.D.	2. B.E.	3. B.Á.	4. M.A.	5. G.A.	6. O.D.	7. D.E.	8. B.D.	9. I.V.	10. Sz.A.	11. O.L.	12. D.Z.	13. B.G.	14. I.L.	15. B.S.	16. H.D.	17.P.B.	18. K.O.	19. M.G.
1.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4.a	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4.b.	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	1
4.c.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.a.	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1
6.b.	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
7.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.b.	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.c.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.d.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.e.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
8.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpont- szám	13	1 2	1 2	11	11	9	9	1 0	9	9	9	9	1 1	10	11	11	1 0	1 0	12

Kérdések sorszáma	1.3Részletesség																
	A gyermekek neveinek kódja																
	1. B.M.	2. T.I.	3. Cs.I.	4. T.Sz.	5. P.M.	6. M.V.	7. G.A.	8. V.I.	9.D.N.	10.T.M.	11. M.A.	12. P.K.	13. K.G.	14. K.R.	15. T.R.	16. Sz.D.	17.D.Á.
1.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1	1	-	1	1	1
3.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1	1	-	1	1	1
4.a	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4.b.	1	-	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	1	-	1	1	-
4.c.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.a.	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-
5.b.	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-
6.a.	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	1
6.b.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.b.	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1
7.c.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.d.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.e.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.a.	-	1	1	1	1	1	1	-	1	-	1	1	1	1	1	1	-
8.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpont- szám	10	8	9	10	9	8	7	10	4	6	11	11	7	10	10	8	

- lányok jelölése

- fiúk jelölése

2. sz. táblázat: A komplexitás eredményeinek táblázata

		2.1Komplexitás																		
		A gyermekek neveinek kódja																		
Kérdések sorszáma	Kérdések sorszáma	1.B.K.	2.M.R.	3.B.Cs.	4.P.G.	5.L.H.	6.K.L.	7.G.A.	8.K.Li.	9.K.J.	10.Kn. J.	11.K.A.	12.B.A.	13.V.E.	14.J.M.	15.M.A.	16.D.K.	17.F.V.	18.B.N.	19.J.L.
		1.a	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	1	-
1.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-
1.c	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.a	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	-	1	1	-
2.b	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.c	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpont-szám	0	0	0	0	2	2	1	3	1	1	1	1	1	3	0	3	2	1	1	0
		2.2. Komplexitás																		
		A gyermekek neveinek kódja																		
Kérdések sorszáma	Kérdések sorszáma	1.PD.	2.B.E.	3.B.Á.	4.M.A.	5.G.A.	6.O.D.	7.D.E.	8.B.D.	9.I.V.	10.Sz.A.	11.O.L.	12.D.Z.	13.B.G.	14.I.L.	15.B.S.	16.H.D.	17.P.B.	18.K.O.	19.M.G.
		1.a	1	1	1	1	1	-	-	1	1	1	-	1	-	1	1	1	-	-
1.b	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.c	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.c	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpont-szám	1	2	1	1	2	0	0	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	0	0	1

2.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3.a.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3.b	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	1	1	1	1	
3.c.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
4.a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
4.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5.a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Összpon t-szám	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	2	2	2	1	1	2	2	2	3

Kérdések sorszámja		4.3.Motoros koordináció																
		A gyermekek neveinek kódja																
		1.B.M.	2.T.I.	3.Cs.I.	4.T.Sz.	5.P.M.	6.M.V.	7.G.A.	8.V.I.	9.D.N.	10.T.M.	11.M.A.	12.P.K.	13.K.G.	14.K.R.	15.T.R.	16.Sz.D.	17.D.Á.
1.a		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1
1.b		1	1	1	1	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	1	1	-
1.c		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.d		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.e		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.f		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.a.		-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
2.b		-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
3.a.		1	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
3.b		1	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
3.c.		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.d		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.a		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.b		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.a		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.b		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpon t-szám		4	4	5	2	5	4	3	1	4	1	2	1	1	0	4	3	1

- lányok jelölése

- fiúk jelölése

5.sz. táblázat: A rajzkvóciensek eredményeinek táblázata

Értékelés: Rajzkvóciens eredménye (RQ)	
A gyermekek neveinek kódja	
Eredmény	1.B.K.
280	1.B.K.
340	2.M.R.
160	3.B.Cs.
160	4.P.G.
440	5.L.H.
340	6.K.L.
380	7.G.A.
540	8.K.Li.
280	9.K.J.
340	10.Kn.J.
320	11.K.A.
340	12.B.A.
420	13.V.E.
300	14.J.M.
320	15.M.A.
300	16.D.K.
300	17.F.V.
320	18.B.N.
200	19.J.L.

Értékelés: Rajzkvóciens eredménye (RQ)	
A gyermekek neveinek kódja	
Eredmény	1.P.D.
380	1.P.D.
340	2.B.E.
340	3.B.Á.
360	4.M.A.
340	5.G.A.
220	6.O.D.
240	7.D.E.
300	8.B.D.
260	9.I.V.
260	10.Sz.A.
260	11.O.L.
220	12.D.Z.
280	13.B.G.
240	14.I.L.
280	15.B.S.
280	16.H.D.
240	17.P.B.
240	18.K.O.
320	19.M.G.

Értékelés: Rajzkvóciens eredménye (RQ)	
A gyermekek neveinek kódja	
Eredmény	1.B.M.
300	1.B.M.
260	2.T.I.
340	3.Cs.I.
300	4.T.Sz.
320	5.P.M.
300	6.M.V.
220	7.G.A.
160	8.V.I.
460	9.D.N.
100	10.T.M.
160	11.M.A.
240	12.P.K.
280	13.K.G.
100	14.K.R.
300	15.T.R.
260	16.Sz.D.
200	17.D.Á.

- lányok jelölése

- fiúk jelölése

Rajzkvóciens kiszámításának meghatározása az 1.6 sz. mellékletben található.

6.sz. táblázat: A részletezettség eredményeinek táblázata 2021

Kérdések sorszáma	1.1.Részletesség 2.																		
	A gyermekek neveinek kódja																		
	1. B.K.	2. M.R.	3. B. Cs.	4. P.G.	5. L.H.	6. K.L.	7. G.A.	8. K.Li.	9. K.J.	10 Kn.J.	11. K.A.	12. B.A.	13. V.E.	14. J.M.	15. M.A.	16. D.K.	17.F.V.	18. B.N.	19. J.L.
1.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	-	1
3.	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4.a	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4.b.	1	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1
4.c.	1	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	1	1	-	1	1	-	-
5.a.	1	1	1	-	1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	1	-	-	1	1
5.b.	1	1	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	1	1	1	-	-	1	-
6.a.	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	1	-	1	1	1
6.b.	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	1	-	1	1	1
7.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.b.	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	-	1	1	1	-	1	1	-	1
7.c.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1
7.d.	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
7.e.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
8.a.	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1
8.b.	1	1	-	-	1	1	1	1	1	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-
Összpont- szám	15	1 4	1 0	5	12	1 2	1 1	1 6	1 2	10	1 1	1 2	1 5	12	13	8	1 2	1 1	12

Kérdések sorszáma	1.2 Részletesség 2.																		
	A gyermekek neveinek kódja																		
	1. P.D.	2. B.E.	3. B.Á.	4. M.A.	5. G.A.	6. O.D.	7. D.E.	8. B.D.	9. I.V.	10. Sz.A.	11. O.L.	12. D.Z.	13. B.G.	14. I.L.	15. B.S.	16. H.D.	17. P.B.	18. K.O.	19. M.G.
1.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4.a	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4.b.	1	1	1	1	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	1	-	-	1
4.c.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
6.a.	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1
6.b.	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1
7.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.b.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.c.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7.d.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.e.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
8.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpont- szám	13	1 2	1 2	11	11	9	1 0	1 0	1 3	9	1 2	1 0	1 2	12	12	12	1 1	1 1	12

Kérdések sorszám	1.3Részletesség 2.																
	A gyermekek neveinek kódja																
	1. B.M.	2. T.I.	3. Cs.I.	4. T.Sz.	5. P.M.	6. M.V.	7. G.A.	8. V.I.	9.D.N.	10.T.M.	11. M.A.	12. P.K.	13. K.G.	14. K.R.	15. T.R.	16. Sz.D.	17.D.Á.
1.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	1	1	
3.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	1	1	
4.a	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
4.b.	1	-	-	1	1	1	-	-	1	1	-	-	1	-	1	1	
4.c.	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
5.a.	1	1	1	1	1	1	1	-	1	-	-	1	1	1	1	1	
5.b.	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	1	
6.a.	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	1	
6.b.	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	1	
7.a.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
7.b.	1	-	1	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
7.c.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
7.d.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
7.e.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
8.a.	-	1	1	1	1	1	1	-	1	-	1	1	1	1	1	-	
8.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Összpont- szám	11	8	9	10	10	9	8	7	1 2	7	6	11	13	7	10	11	10

- lányok jelölése

- fiúk jelölése

Összpont -szám	1	2	1	1	2	0	0	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0	1
-------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kérdések sorszáma	2.3. Komplexitás 2.																
	A gyermekek neveinek kódja																
	1.B.M.	2.T.I.	3.Cs.I.	4.T.Sz.	5.P.M.	6.MV.	7.G.A.	8.V.I.	9.D.N.	10.T.M.	11.M.A.	12.P.K.	13.K.G.	14.K.R.	15.T.R.	16.Sz.D.	17.D.Á.
1.a	-	-	1	-	1	1	-	-	1	-	1	1	-	-	1	1	-
1.b	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1.c	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.a	1	1	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1
2.b	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
2.c	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
2.d	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
2.e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.b	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpont t-szám	1	1	2	1	2	2	0	0	6	0	1	2	2	0	1	1	1

- lányok jelölése

- fiúk jelölése

8.sz. táblázat: Az arányok eredményeinek táblázata 2021

Kérdések sorszáma	3.1. Arányok 2.																		
	A gyermekek neveinek kódja																		
	1.B.K.	2.M.R.	3.B.Cs.	4.P.G.	5.L.H.	6.K.L.	7.G.A.	8.K.Li.	9.K.J.	10.Kn.J.	11.K.A.	12.B.A.	13.V.E.	14.J.M.	15.M.A.	16.D.K.	17.F.V.	18.B.N.	19.J.L.
1. a	-	-	-	-	1	1	-	1	1	1	1	-	1	1	1	-	1	-	1
1. b	1	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	1	1	1
1. c	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
1. d	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
1. e	1	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	1	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1
Összpon-	3	0	0	0	2	3	2	6	2	2	2	2	4	1	1	0	2	2	3

Kérdések	3.2. Arányok 3.																		
	A gyermekek neveinek kódja																		
	1.P.D.	2.B.E.	3.B.Á.	4.M.A.	5.G.A.	6.O.D.	7.D.E.	8.B.D.	9.I.V.	10.Sz.A.	11.O.L.	12.D.Z.	13.B.G.	14.I.L.	15.B.S.	16.H.D.	17.P.B.	18.K.O.	19.M.G.
1.a	-	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	-	1
1. b	1	1	1	1	1	-	1	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-
1.c	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
1. d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpon	2	2	2	2	3	0	3	1	1	2	2	0	0	2	2	2	1	0	1

Kérdések sorszáma	3.3. Arányok 2.																
	A gyermekek neveinek kódja																
	1.B.M.	2.T.I.	3.Cs.I.	4.T.Sz.	5.P.M.	6.M.V.	7.G.A.	8.V.I.	9.D.N.	10.T.M.	11.M.A.	12.P.K.	13.K.G.	14.K.R.	15.T.R.	16.Sz.D.	17.D.Á.
1.a	1	-	1	-	1	1	-	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1
1.b	1	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
1.c	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
1.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.e	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	1	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpontszám	3	0	1	2	4	3	0	3	3	0	0	1	1	0	0	3	2

- lányok jelölése

- fiúk jelölése

9.sz. táblázat: A motoros koordináció eredményeinek táblázata 2021

Kérdések sorszáma	4.1.Motoros koordináció 2.																		
	A gyermekek neveinek kódja																		
	1.B.K.	2.M.R.	3.B.Cs	4.P.G.	5.L.H.	6.K.L.	7.G.A.	8.K.Li	9.K.J.	10.Kn.	11.K.	12.B.	13.V.	14.J.M	15.M.	16.D.K.	17.F.V	18.B.	19.J.L.
1.a	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1.b	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1.c	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
1.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.f	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.a.	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.b	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.a.	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	1	-	1	-	1	-	-	1	1
3.b	1	-	-	-	-	1	1	1	1	-	1	-	1	-	1	-	1	1	1
3.c.	1	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.a	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1
4.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpontszám	6	3	3	3	6	3	7	9	4	2	4	2	6	2	5	2	3	4	5

5.a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összpon t-szám	4	4	5	2	7	4	3	1	4	1	2	1	1	0	4	4	1

- lányok jelölése

- fiúk jelölése

10.sz. táblázat: A rajzkvóciensek eredményeinek táblázata 2021

Értékelés: Rajzkvóciens eredménye (RQ) 2.	
A gyermekek neveinek kódja	
Eredmény	1.B.K.
430	2.M.R.
300	3.B.Cs.
220	4.P.G.
130	5.L.H.
360	6.K.L.
360	7.G.A.
360	8.K.Li.
560	9.K.J.
280	10.Kn.J.
280	11.K.A.
380	12.B.A.
400	13.V.E.
330	14.J.M.
300	15.M.A.
380	16.D.K.
200	17.F.V.
340	18.B.N.
300	19.J.L.
380	

Értékelés: Rajzkvóciens eredménye (RQ) 2.	
A gyermekek neveinek kódja	
Eredmény	1.P.D.
380	2.B.E.
380	3.B.Á.
320	4.M.A.
340	5.G.A.
320	6.O.D.
180	7.D.E.
300	8.B.D.
300	9.I.V.
310	10.Sz.A.
300	11.O.L.
300	12.D.Z.
220	13.B.G.
230	14.I.L.
280	15.B.S.
280	16.H.D.
280	17.P.B.
210	18.K.O.
200	19.M.G.
300	

Értékelés: Rajzkvóciens eredménye (RQ) 2.

A gyermekek neveinek kódja

Eredmény	1.B.M.	2.T.I.	3.Cs.I.	4.T.Sz.	5.P.M.	6.M.V.	7.G.A.	8.V.I.	9.D.N.	10.T.M.	11.M.A.	12.P.K.	13.K.G.	14.K.R.	15.T.R.	16.Sz.D.	17.D.Á.
310	220	280	250	380	300	200	200	420	130	160	250	280	110	250	310	230	

- lányok jelölése

- fiúk jelölése

Rajzkvóciens kiszámításának meghatározása az *1.6 sz. mellékletben* található.

2. 3. Válogatás a gyermekek rajzaiból

1. ábra : G.A. 5 éves kislány rajza 2020

2. ábra: J.L. 5 éves kislány rajza 2020

3. ábra: K.J. 5 éves kislány rajza 2020

4.ábra: B.N. 5 éves kislány rajza 2020

5. ábra : M.A. 5 éves kislány rajza 2020

6. ábra: B.K. 5 éves kislány rajza 2020

7. ábra: D.K. 5 éves kislány rajza 2020

8. ábra: J.M. 5 éves kislány rajza 2020

9. ábra: G.A. 6 éves kislány rajza 2021

10. ábra: K.L. 6 éves kislány rajza 2021

11. ábra: K.Li. 6 éves kislány rajza 2021

12.ábra: V.E. rajza 6 éves kislány 2021

13. ábra: P.G. 6 éves kisfiú rajza 2021

14.ábra: M.R 6 éves kisfiú rajza

15.ábra: M.V. 6 éves kisfiú rajza

Завідувачу кафедри
Біда Олені Анатоліївни,

здобувача вищої освіти
Біров Брігітта Рудольфівни,
Дошкільна освіта
IV курс, заочна форма

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про академічну доброчесність в Закарпатському угорському інституті імені Ф. Ракоці II» від «30» серпня 2019 року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту і застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений(а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів/ідентичності/ схожості в роботах здобувачів вищої освіти повідомлений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в Базі даних Інституту. Також надаю ЗУІ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися/завантажуються для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Інституту надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

2021.05.25

Дата

Підпис

Bida Olena,
tanszékvezetőnek
Biró Brigitta,
IV. évfolyamos levelező tagozatos
óvodapedagógia szakos hallgatótól

NYILATKOZAT

A II. Rákoczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2019. augusztus 30-án kelt tudományetikai szabályzatának pontjaival, amelyek szerint plágium felfedezése esetén a diplomamunka nincs védelemhez engedve, megismerkedtem.

Tájékoztatást kaptam a plágiumszűrő rendszer használatáról, hozzájárulok a munkám ellenőrzéséhez és tárolásához az intézményi adatbázisban. Felhatalmazom az intézményt, hogy a munkámat ellenőrzés után felhasználhassák a plágiumszűrő program működésénél a további munkák ellenőrzésének folyamatában.

A munkát ellenőrzés céljából elektronikusan és nyomtatott formában is benyújtottam az intézménynek. Munkám elektronikus változata azonos a nyomtatott példánnyal.

2021. 05. 25

Dátum

Aláírás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007919081

Дата перевірки:
18.05.2021 23:13:41 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
19.05.2021 09:57:38 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: *Biró Brigitta 2*

Кількість сторінок: 46 Кількість слів: 13088 Кількість символів: 97319 Розмір файлу: 1.13 MB ID файлу: 1008010780

11.9% Схожість

Найбільша схожість: 4.9% з Інтернет-джерелом (<http://genius-ja.uz.ua/sites/default/files/csatolmanyok/magyar-nyelvu..>)

11.9% Джерела з Інтернету

54

Сторінка 48

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

6.82% Цитат

Цитати

51

Сторінка 49

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Немає вилучених джерел